

xes

Xarxa
**d'Economia
Solidària**
de Catalunya

Balanç *Comunitari* 2023

Informe d'anàlisi de la participació
i les respostes dels projectes

Amb el suport de:

Amb el finançament de:

Barcelona, desembre de 2023

Coordinació de l'informe:

Grup de Treball del Balanç Comunitari, Xarxa d'Espais Comunitaris (XEC), Comissió de Balanç Social de la XES.

Amb la col·laboració del Màster de Sociologia:

Transformacions Socials i Innovació de la UB i Marta Aizpuru.

1	Recorregut històric del Balanç Comunitari i la Xarxa d'Espais Comunitaris	pàg. 5
2	Conceptualització sobre la Gestió Comunitària	pàg. 8
3	Panoràmica de les Economies Comunitàries	pàg. 9
4	Context de les necessitats i utilitat de l'eina	pàg. 10
5	Univers d'actors que utilitzen l'eina i l'extensió de l'ús del Balanç Comunitari	pàg. 11
6	Projectes que han participat a l'edició d'enguany	pàg. 12
7	Anàlisi de dades	pàg. 15
8	Conclusions	pàg. 48

Hem estructurat l'informe en nou grans blocs. Al primer capítol el recorregut històric del Balanç Comunitari i la Xarxa d'Espais Comunitaris. Al segon capítol, compartim la conceptualització sobre la Gestió Comunitària. Al tercer capítol fem una panoràmica de les Economies Comunitàries. Al quart capítol posem en context les necessitats i utilitat de l'eina. Al cinquè capítol parlem de l'univers d'actors que utilitzen l'eina i de l'extensió de l'ús del Balanç Comunitari. Al sisè capítol visibilitzem els projectes que han participat a l'edició d'enguany per a així, al setè capítol, poder-ne analitzar les seves respostes. Per acabar, a les conclusions, ressaltem i vinculem els aspectes més destacats desplegats a tots els punts de l'informe.

1 Recorregut històric

En aquest capítol descrivim el context del qual emergeix el Balanç Comunitari, com es va crear i quines característiques té. També ens aturem a explicar la història i el funcionament de la Xarxa d'Espais Comunitaris (d'ara en endavant XEC), pel seu paper singular en la creació del Balanç Comunitari, i en la conceptualització de la Gestió Comunitària en general.

El Balanç Comunitari

El Balanç Comunitari neix de la confluència de dues necessitats. D'una banda, trobem l'interès de la XEC per definir les pràctiques de gestió comunitàries i plasmar aquesta conceptualització en una eina d'autodiagnòstic. De fet, el que ha fet la xarxa ha estat compartir i cohesionar el coneixement col·lectiu acumulat amb els anys en els projectes comunitaris i posar-lo en comú per afavorir la millora continua dels mateixos. A més, el balanç s'ha construït amb les mètriques i llenguatge propi de les comunitats per poder valorar i avaluar el valor sociocomunitari que els projectes de Gestió Comunitària generen, deixant de banda els indicadors de caràcter econòmic i mercantil comunament emprats.

A més d'aquesta necessitat emergida dels projectes, l'Ajuntament de Barcelona s'apropa a la XEC compartint la necessitat de tenir una eina de seguiment dels projectes de Gestió Comunitària amb què col·labora en el marc de la política pública de Patrimoni Ciutadà.

De la suma d'aquestes dues necessitats s'inicia un procés de treball conjunt entre alguns dels projectes de la XEC (Casa Orlandai, Ateneu Popular 9 Barris, la Lleiialtat Santsenca i Teatre Arnau) i l'Ajuntament de Barcelona, amb el suport tècnic de la Comissió de Balanç Social de la XES i les cooperatives IDRA i Ekona. Aquesta feina es comença a dur a terme en un taller

obert a la Fira d'Economia Solidària de Catalunya de 2017 i culmina amb una primera recollida de dades a través de la plataforma Ensenya el cor, el 2019. Ara ja en fa quatre edicions.

El Balanç Comunitari és una eina d'autodiagnòstic amb què els projectes de Gestió Comunitària elaboren un diagnòstic del seu funcionament en relació amb qüestions ambientals, socials i de bon govern, i emprenen processos de millora. Es tracta d'afavorir la Gestió Comunitària de recursos, segons una lògica de corresponsabilitat social, gestió democràtica i participació ciutadana, orientació a les necessitats humanes, compromís amb la comunitat i retorn territorial.

Més que indicadors d'avaluació són indicadors de diagnòstic: volen acompanyar més que avaluar. El formulari esdevé una eina per a la reflexió comuna i, per tant, no hi ha respostes correctes o incorrectes, simplement ha de reflectir el funcionament del projecte. Aquest aclariment és important, ja que no tots els projectes o organitzacions podran assolir els estàndards d'acompliment d'un dia per a un altre. Més que criteris excloents i rígids, s'han d'entendre com un marc al qual haurien de tendir els projectes. Per això es dissenyen mecanismes de millora continuada que alimenten aquesta tracció. En aquest sentit, el moment de definir-los ha estat un moment de reflexió col·lectiva que ha generat consens, com quelcom possible i abastable. La definició, així com el desplegament i la continuïtat de l'eina, es plantegen com processos col·laboratius, per garantir que l'eina respon a necessitats col·lectives.

L'objectiu d'aquest procés s'ha centrat no tant en el "què", sinó sobretot en el "com", s'ha prioritzat la visió reproductiva sobre la productiva. Això ha portat tots els actors a compartir

valors, dinàmiques i pràctiques que finalment s'han intentat traduir en indicadors mesurables.

Entenem que els projectes comunitaris es basen en una comunitat activa i organitzada, amb formes democràtiques de governança, entorn uns recursos compartits, amb l'objectiu de transformar i millorar la qualitat de vida de tota la comunitat. Aquest balanç ens aporta una mirada ecosistèmica entre el projecte i la comunitat que el sosté. S'hi valoren quatre vectors, dos de més enfocats a l'interior del projecte i el seu funcionament, i dos més vinculats a l'impacte extern (**requadre 1**).

Requadre 1

BLOCS QUE ESTRUCTUREN L'AVALUACIÓ AMB EL BALANÇ COMUNITARI

Blocs enfocats al funcionament intern dels projectes:

- Democràcia i participació en la presa de decisions
- Cura de les persones, els processos i l'entorn

Blocs enfocats a la relació entre el projecte i la comunitat:

- L'arrelament en el territori i el veïnat
- L'impacte i el retorn social de les activitats del projecte

meten mesurar i valorar l'evolució, i que també es poden agregar per obtenir anàlisis conjuntes, però també dades qualitatives que permeten compartir el coneixement col·lectiu des de les diferents veus i els diferents matisos de cada projecte.

La Xarxa d'Espais Comunitaris

Com dèiem, el Balanç Comunitari ha estat coproduït entre la XEC i l'Ajuntament de Barcelona, i creiem que és rellevant fer cinc cèntims de què és la XEC i quin recorregut té.

La XEC és una xarxa, creada el 2016 en el marc de la FESC, en què es coordinen diferents projectes gestionats de manera comunitària, amb l'objectiu de construir espais horitzontals i transparents per reapropiar-se de la vida en comú des del suport mutu.

Un dels principals objectius de la XEC és enxarxar diferents projectes de Gestió Comunitària per generar punts de trobada, formació, creació i autoorganització. Parteix de la Gestió Comunitària de recursos col·lectius, entesa com una comunitat activa i organitzada amb formes democràtiques de governança, a l'entorn d'uns interessos i necessitats comuns, així com uns recursos i valors compartits.

Després de fer un treball de confluència amb la XES, el 2019, la XEC esdevé la comissió sectorial que representa els projectes de Gestió Comunitària dins de la XES. Així, la XEC passa a a formar part orgànica de la XES i a representar les Economies Comunitàries en el marc de l'economia social i solidària.

La missió de la XEC és fer visible, defensar i promoure les formes d'organització i presa de decisions respecte als béns públics i comuns

basades en la Gestió Comunitària. A diferència de la gestió externalitzada o directa per part de l'administració, aquests models afavoreixen un major control i autodeterminació per part de la població, sobrepasant les lògiques d'una mera gestió o intervenció.

De fet, les formes de Gestió Comunitària són diverses (autogestió d'espais ocupats o privats, gestió d'equipaments i recursos municipals, cooperatives en espais de lloguer, etc.) i no parteixen d'un model únic de treball. Més aviat al contrari: venen definides pels models organitzatius, la cultura, les necessitats i els recursos del territori on s'ubiquen.

Els objectius generals de la XEC són aquests:

- Transformar i generar impacte i retorn social, i millorar la qualitat de vida de tota la comunitat, des de la comunitat, per a la comunitat.
- Promoure projectes i espais amb un relat i un posicionament polític, que vehiculen, des de l'acció col·lectiva, la reapropiació de les nostres vides i la responsabilitat sobre l'entorn.
- Que les comunitats exerceixin la sobirania sobre els recursos comuns per mitjà de la seva participació i presa de decisions directa, mantenint l'autonomia en la governança.
- Defensar els drets civils, els socials i les llibertats, i garantir l'accessibilitat de totes les persones a tots els nivells d'implicació: des de l'ús fins la presa de decisions.

- Promoure els espais d'economia, oci i cultura transformadora i de qualitat, per superar el model mercantilista, i garantir l'accés universal als recursos mitjançant les relacions intercooperatives.
- Generar espais de suport mutu entre projectes, espais i col·lectius comunitaris, per a assolir el reconeixement polític, econòmic i jurídic dels espais comunitaris.

2 Conceptualització de la Gestió Comunitària¹

Quan parlem de la Gestió Comunitària ens referim a una de les característiques troncal en l'organització i el funcionament de tota iniciativa comunitària, que és la comunitat implicada en aquell projecte, qui el governa, i, per tant, estableix les normes de funcionament i prioritats. Des d'un principi de democràcia i horitzontalitat s'estableixen diferents graus de regulació, tot i que en ser iniciatives organitzades, generalment compten amb formes de regulació explícites. La pertinença i l'acceptació de les normes, drets i deures d'aquesta comunitat, permet accedir als béns i serveis comuns de forma gratuïta o recíproca. Pot ser un accés basat en la gratuïtat i la reciprocitat, o en altres casos, en un intercanvi monetari solidari i vinculat a la participació més o menys activa al projecte.

Són pràctiques comunes que pretenen escapar del control dels mercats i les seves polítiques, generar alternatives, models de barri o ciutat, de consum, de maneres de relacionar-nos que posen la vida al centre, de reapropiació i que impacten dins les comunitats i resolen necessitats compartides. Pràctiques que reivindiquen la gestió d'allò comú i públic a partir de les mateixes comunitats, amb autonomia i independència, que conceben una altra relació al voltant del concepte «públic» més enllà de la vinculació amb les institucions, basada en què les comunitats han de poder gestionar els recursos que els són propis en qualsevol matèria.

Entenem la Gestió Comunitària d'espais i projectes com un conjunt de valors, objectius i metodologies o estratègies de treball:

- **Democràcia i participació**
Democràcia directa, horitzontalitat, transparència, corresponsabilitat/compromís, autocontrol/autoavaluació, apoderament, autonomia, independència.
- **Sostenibilitat i cures**
Sostenibilitat col·lectiva, equitat, respecte, accessibilitat, diversitat, intergeneracionalitat, solidaritat i suport mutu, sostenibilitat ambiental i econòmica, i relacions no discriminatòries: visió de gènere i cures pròpies del posicionament feminista, antifeixista, antiracista.
- **Arrelament al territori**
Implicació, proximitat, legitimitat, representativitat, capacitat d'escolta, perseverança, resistència, constància, resiliència.
- **Impacte i retorn social**
Empoderament, anticapitalisme, absència de lucre, rendició de comptes, incidència, bé comú, integració social, intercooperació.

3 Panoràmica de les Economies Comunitàries

Identifiquem² les Economies Comunitàries com el conjunt de pràctiques econòmiques que s'identifiquen per ser formes col·lectives de resolució de necessitats i tenen la voluntat de ser projectes comunitaris. També les identifica el fet que el treball no remunerat/voluntari és la base d'aquesta gestió col·lectiva. I està basat en l'actuació autogestionada d'un grup de persones activistes d'un projecte comú i col·lectiu. La importància del treball remunerat en el funcionament intern és complementari i està al servei i direcció de la comunitat, o és inexistent; per tant, sense l'activisme i la presa de decisions dels participants en les iniciatives, aquestes entitats no podrien funcionar.

Són projectes amb arrelament territorial o sectorial i que en la seva activitat busquen reforçar els vincles socials i comunitaris de caràcter solidari i de suport mutu, i la generació d'impactes socials, culturals i ambientals positius en les seves comunitats.

Actualment l'articulació de les Economies Comunitàries es dona com a enxarxament en l'àmbit municipal. Des de la XES-XEC s'està fent una tasca de mapatge i articulació d'àmbit català i de visibilització per a reconèixer-les com a branca sociocomunitària de l'Economia Social i Solidària i com a formes de gestió que requereixen un desenvolupament normatiu propi que empari les seves necessitats.

¹ Xarxa d'Espais Comunitaris (2021). *Xarxa d'Espais Comunitaris. Una mirada a les pràctiques en gestió comunitària*. Barcelona. Espai Torre Jussana. Disponible en línia a l'enllaç següent: https://tjussana.cat/wp-content/uploads/2022/12/DBA_XEC_2021.pdf

² Aquesta descripció prové del marc conceptual de la "Guia per a la identificació d'Economies Comunitàries" de PamaPam (XES) (2021). Disponible en línia a l'enllaç següent: <https://pamapam.org/guia-per-a-la-identificacio-deconomies-comunitaries/>

4

Context de l'eina

El balanç és una eina d'autoavaluació del pols comunitari als projectes i alhora facilita una anàlisi de l'impacte social derivat dels processos de la gestió que permet posar en valor i justificar la tasca feta a la comunitat i al territori.

Aquesta anàlisi d'impacte és utilitzada per alguns projectes amb la finalitat de formar part del procés de transparència i retorn justificatiu dels recursos i espais públics cedits per l'administració.

Per dur a terme aquest exercici de diagnòstic i rendició de comptes, el qüestionari s'ha elaborat en dues modalitats, la bàsica i la completa. Ambdues modalitats compten amb dos qüestionaris, un perquè el responguin els grups d'interès i l'altre per a les persones que participen activament al projecte³.

Els indicadors del balanç, contraris a les lògiques fins ara emprades, inclouen la recollida de dos tipus de dades. D'una banda, recullen dades quantitatives que permeten mesurar, valorar i oferir una visió de conjunt dels projectes i la seva evolució. I, per una altra, empen també dades qualitatives que permeten recollir amb major profunditat els matisos, formes de fer de cada projecte i la seva qualitat comunitària. Així, a través d'aquesta metodologia mixta, el Balanç Comunitari és una eina viva, que s'actualitza en cada edició, amb noves preguntes i indicadors que es van debatent i incorporant al qüestionari.

Finalment, cal destacar que la recollida de dades es fa amb una eina informàtica oberta, en constant evolució, que permet integrar al-

tres balanços i entrar la informació un sol cop. Amb la millora constant de les possibilitats tecnològiques, s'estan generant diversos itineraris que permeten adaptar l'eina a blocs de preguntes diferents segons les necessitats i la natura dels projectes. A partir del Balanç Comunitari Bàsic, actualment s'estan desenvolupant itineraris específics de preguntes sota petició d'organitzacions o d'administracions públiques i els seus diferents departaments. La XES treballa en col·laboració amb el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (amb el Balanç Associatiu Juvenil), amb diverses àrees de l'Ajuntament de Barcelona: amb l'àrea d'Ecologia Urbana, per avaluar la cessió d'espais en el marc del Programa Mans al Verd, amb Acció Comunitària per avaluar la gestió de Casals de Barri i amb Democràcia Activa per a l'avaluació de les cessions en el marc del programa de Patrimoni Ciutadà.

Fruit d'un procés de cocreació contínua, i exemplificant de nou aquesta altra governança possible i necessària, el control, seguiment, adaptació i continuïtat d'aquesta eina també es planteja com un procés col·laboratiu i compartit entre allò públic i allò comunitari.

³ Aquells projectes que tenen més de 3 jornades completes i de 100.000€ de pressupost, a més de fer el Balanç Comunitari per avaluar el projecte de gestió comunitari, han de fer el Balanç Social, que avalua el funcionament intern de l'entitat que hi ha darrere el projecte. Així, podríem dir que els projectes grans fan una doble avaluació: el Balanç Comunitari avalua l'impacte comunitari del projecte i el Balanç Social avalua el funcionament socioempresarial de l'entitat que gestiona el projecte.

5

Univers i extensió

L'univers d'actors per als qui considerem que pot ser útil està molt relacionat amb les diferents tipus de pràctiques possibles a identificar en funció del seu vincle amb allò comunitari:

- **Economies Comunitàries autònomes** amb diferents graus de formalització i identificació amb l'ESS (grup de criança compartida, grup de consum, xarxes i mercats d'intercanvi, bancs del temps, monedes comunitàries, horts o jardins col·lectius, habitatge col·lectiu, xarxes de suport mutu i d'autoocupació, ràdios comunitàries).
- **Experiències de Gestió Comunitària d'espais i recursos de titularitat privada** (espais de joc, lleure o educació, ateneus, comunitats energètiques) o col·lectiva (béns cooperatius o associatius) o comunal (comuns naturals).
- **Experiències de Gestió Comunitària d'espais i recursos de titularitat pública** (casals de barri o centres culturals de concertació públic-comunitàries).
- **Cooperatives de Consum amb o sense gestió comunitària** (cooperatives d'habitatge o cooperatives d'alimentació).
- **Economies col·laboratives procomunes amb o sense gestió comunitària** (producció de béns de dades en obert, sobretot immaterials com Viquipèdia, OpenStreet-Map, Wikiloc...)
- **Empreses i entitats d'ESS** sense gestió comunitària però amb compromís comunitari.
- **Empreses i entitats d'ESS** sense gestió comunitària però dedicades al treball comunitari.

S'han fet accions de difusió activa per a l'extensió de l'ús de l'eina i de les campanyes del Balanç Comunitari a les Economies Comunitàries mapades per Pam a Pam, als espais de Gestió Comunitària a través de la col·laboració amb la XEC, a entitats amb convenis de gestió cívica a través de la col·laboració amb la Plataforma de Gestió Ciutadana de Barcelona, a la Xarxa de Comunalitats Urbanes a través de la seva oficina tècnica, a les entitats que van participar de l'àmbit comunitari durant Fòrum per a la Transició Ecosocial, a les associacions de la ciutat de Barcelona a través de la col·laboració amb el Consell d'Associacions de Barcelona i Torre Jussana, i s'ha presentat a la Federació d'Ateneus de Catalunya.

6 Projectes participants a l'edició 2023

A la **taula 1**, es mostra el nom de les entitats i projectes participants en aquesta edició del Balanç Comunitari, així com la seva procedència, forma jurídica i tipus de balanç que han fet. Dels **disset projectes, sis** han fet la **versió completa** del balanç i **onze la bàsica**.

Taula 1

LLISTAT I CARACTERÍSTIQUES BÀSIQUES DE LES ENTITATS I PROJECTES PARTICIPANTS, 2023			
Nom del projecte	Balanç	Població	Forma jurídica
Núria Social	Bàsic	Olot	Associació
L'Arcàdia de Can Batlló	Bàsic	Barcelona	Associació
Poliesportiu Valldaura	Bàsic	Barcelona	Associació
Casal de Barri de Prosperitat	Bàsic	Barcelona	Associació
Casal Font d'en Fargues	Bàsic	Barcelona	Associació
El Mercat Cultural de Vallvidrera	Bàsic	Barcelona	Associació
Taula Eix Pere IV	Bàsic	Barcelona	Associació de segon grau
SuperCoop Manresa	Bàsic	Manresa	Cooperativa de consum
Ateneu l'Harmonia	Bàsic	Barcelona	Federació
Ateneu La Bòbila Porta	Bàsic	Barcelona	Federació
Teatre Arnau	Bàsic	Barcelona	Societat Limitada
La Troca	Complet	Barcelona	Associació
Casa Orlandai	Complet	Barcelona	Associació
Ateneu Popular gbarris	Complet	Barcelona	Associació
Casal de Joves de la Prosperitat	Complet	Barcelona	Associació
La Lleialtat Santsenca	Complet	Barcelona	Associació de segon grau
BiciHub	Complet	Barcelona	Associació de segon grau

En aquesta edició hi han participat 17 projectes, la majoria **concentrats a Barcelona** (només 2 són de fora: un d'Olot i un altre de Manresa).

Només hi ha una entitat que hagi avaluat més d'un projecte (l'associació Prosperitat Cultura en Acció), i la resta d'avaluacions es corresponen a un projecte per entitat.

Pel que fa a la forma jurídica, tal com es veu a la **taula 2**, la majoria d'entitats impulsores de projectes de Gestió Comunitària són associacions, seguides de les federacions i associacions de segon grau. De fet, aquestes dues fórmules són molt significatives en termes de gestió comunitària, ja que impliquen que l'entitat darrere de la gestió d'un espai es caracteritza per aplegar diversitat d'entitats i, per tant, té capacitat de governança entre diferents actors.

Taula 2

PARTICIPACIÓ SEGONS FORMES JURÍDIQUES, 2023

Associació	10	59%
Associació de segon grau	3	18%
Cooperativa de consum	1	6%
Federació	2	12%
Societat Limitada	1	6%

També ens volem fixar en quin tipus de projectes de Gestió Comunitària hi han participat i, per tant, a quins béns comuns estan vinculats. A la **taula 3** mostrem les diferents tipologies.

Taula 3

PARTICIPACIÓ SEGONS TIPOLOGIA DE PROJECTE, 2023

Equipaments de titularitat pública cedits a la Gestió Comunitària	11	65%
Educació comunitària	2	12%
Producció artística i cultural	1	6%
Comercialització alimentària	1	6%
Casals i ateneus populars	1	6%
Xarxa comunitària	1	6%

Així doncs, veiem que pràcticament dos de cada tres projectes són equipaments públics cedits a la Gestió Comunitària (tots ells de Barcelona), i la resta estan associats a béns o serveis comuns diversos.

L'anàlisi de la informació relativa als projectes participants, així com la seva comparació amb la participació en exercicis anteriors, reflecteixen clars reptes i millores a fer pel que fa al nombre i el tipus de projectes participants.

En relació amb el nombre de projectes participants, la participació es redueix a un total de 17 projectes davant dels 18 de l'exercici del 2022. Això planteja interrogants sobre la capacitat d'atracció de l'eina, així com sobre l'efectivitat de la campanya de difusió. No obstant això, és també necessari destacar la continuïtat d'un total de 6 projectes en la versió simple en relació amb l'exercici anterior, als quals, augmentant l'univers de l'eina, s'adhereixen un total de 5 nous projectes no presents en edicions passades. Cal valorar que hi ha entitats que opten per fer l'autodiagnosi de forma bianual i, per tant, ha augmentat l'univers d'entitats que han fet el balanç almenys un cop.

Quant a la versió completa, s'observa una certa estabilitat i adherència, ja que es mantenen els 5 projectes que van optar per aquesta versió en l'exercici passat. A aquests 5 projectes, s'hi incorpora un nou projecte que en l'exercici anterior va optar per la versió bàsica, cosa que evidencia una dinàmica positiva i desitjada d'evolució de la versió simple cap a la versió completa.

En termes de la tipologia de projectes, s'identifica un repte relacionat amb l'homogeneïtat d'entitats i projectes, ja que la majoria

comparteixen característiques territorials i models d'entitat similars, en situar-se a Barcelona i abordar principalment àrees com l'acció comunitària, la cultura, l'economia social i solidària i la cohesió social. No obstant això, es destaca una millora positiva, ja que s'hi incorpora una entitat amb un perfil territorial, i una tipologia i un àmbit d'intervenció diferents, fet que aporta diversitat i enriqueix la mostra.

7 Anàlisi de dades

En els següents apartats analitzem els indicadors recollits en els cinc apartats que structuren el Balanç Comunitari. L'anàlisi es basa en els indicadors del Balanç Comunitari Bàsic, tant pel que fa als elements quantitius, com també als qualitius.

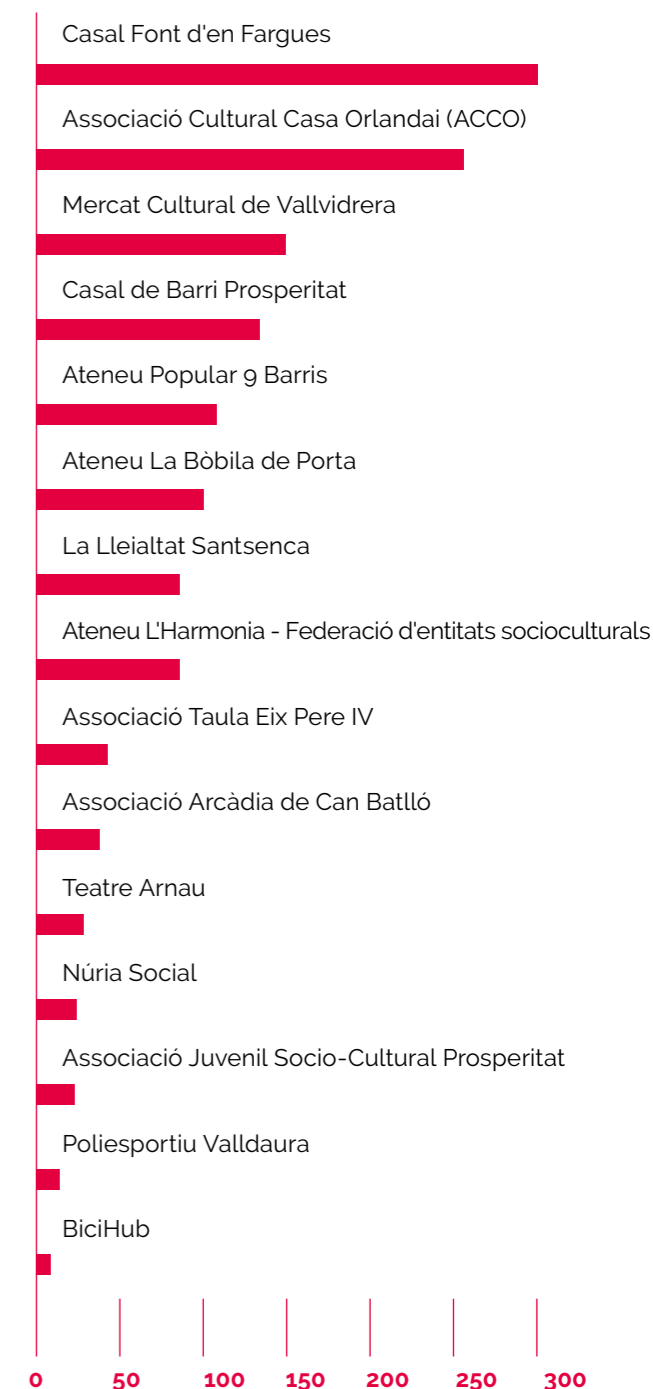
7.1 Dades generals

En aquest apartat obtenim una panoràmica general dels diferents projectes participants, s'analitzen els seus objectius, valors i temàtiques, així com l'abast i composició de la base social, el personal remunerat i el voluntariat i els seus diferents nivells d'implicació, i el volum econòmic dels diferents projectes.

Base social activa

En conjunt, els projectes tenen una base de gent que els organitza i sosté (en podríem dir **base social activa**) de 1.434 persones, corresponents a unes **95 de mitjana** per projecte i 90 de mediana (vol dir que és el nombre o la dada al voltant del qual hi ha més projectes). El **gràfic 1** permet veure quin és el volum de base social per cada projecte⁴. Per completar aquest primer dibuix, cal dir que el **88% dels projectes agrupen altres entitats i col·lectius**.

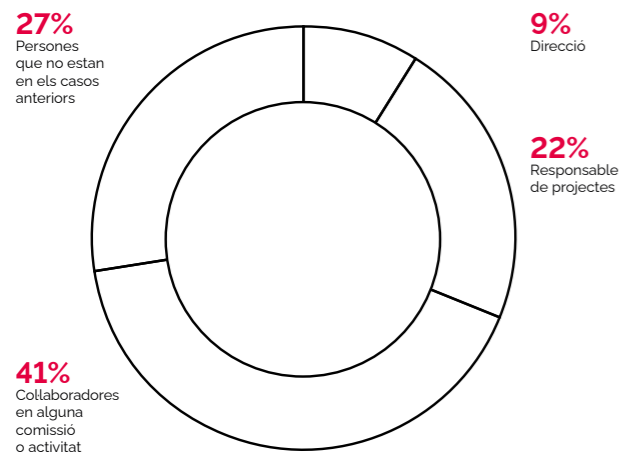
Gràfic 1
Base social activa per projecte, 2023

⁴ S'han eliminat del càlcul les dades de Supercoop Manresa i La Troca perquè han reportat dades d'usuaris i usuàries en comptes de base social activa

Aquestes 95 persones per projecte tenen rols diferents, tal com es mostra al **gràfic 2**: gairebé la meitat de la participació es concentra en les persones que col·laboren en alguna comissió o activitat, mentre que una quarta part correspon a responsables de projectes i només un 9% a òrgans de direcció.

Gràfic 2
Composició base social per tipus d'implicació, 2023

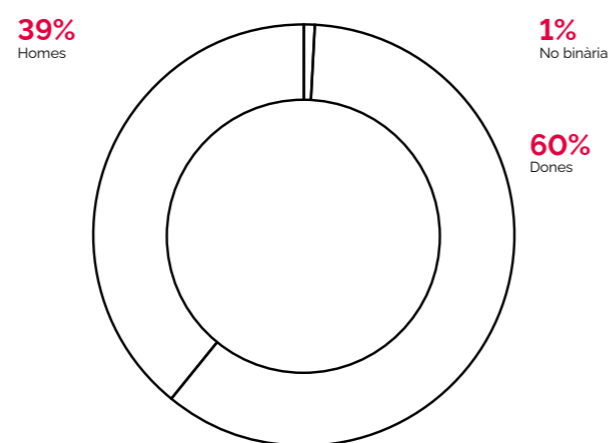
Als gràfics següents detallarem la composició d'aquesta base social segons gènere, edat, origen i diversitat funcional. A continuació resumim les principals magnituds:

- Hi ha una majoria de **dones** en la base social activa, amb un percentatge molt poc significatiu de persones amb identitats no binàries.
- La franja d'edat més habitual és la de **30 a 49 anys**, amb poca participació juvenil.
- Pel que fa a la participació de **migrants** o persones d'origen migrant, el 76%

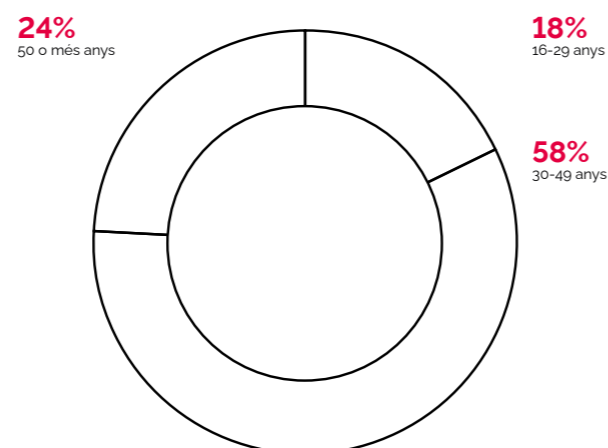
dels projectes en tenen, i representen **el 12,7% de la base social activa**.

Si mirem la **diversitat funcional**, els percentatges baixen fins al 59% dels projectes i hi ha un **3,3%** de percentatge de representació d'aquest col·lectiu.

Gràfic 3
Composició base social activa per gènere, 2023

Gràfic 4
Composició base social activa per edats, 2023

Gràfic 5
Persones d'origen migrant a la base social, 2023

Gràfic 6
Persones amb diversitat funcional/intel·lectual a la base social, 2023

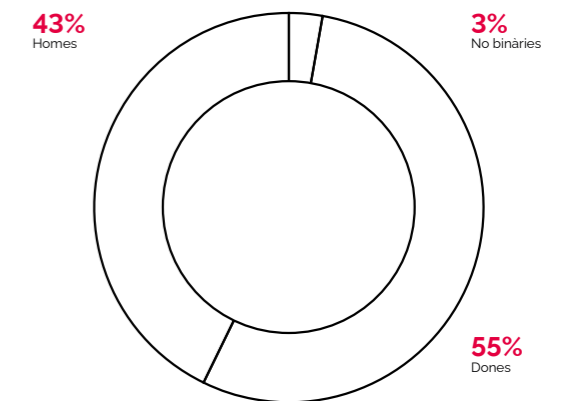
Persones usuàries i destinatàries

Ens sembla interessant relacionar les dades de base social activa amb les de persones usuàries o destinatàries de les activitats dels projectes. Conceptualment, la diferència és molt clara: la base social activa és qui organitza les activitats, i les persones usuàries o destinatàries són qui les rep. Ara bé, aquesta diferència sembla que no és prou clara per a alguns dels projectes, que han reportat dades incoherents (p.e. major nombre de base social activa que

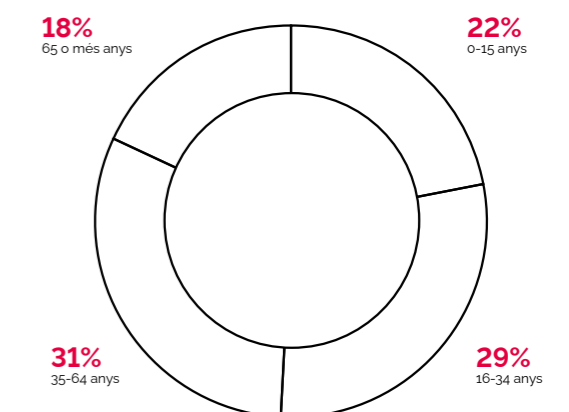
d'usuàries). Així, hem hagut de refer les dades per intentar que aquests valors no distorsionin els càlculs.

Pel que fa a l'impacte social, és rellevant veure que **els projectes analitzats arriben a més de 274.000 persones i pràcticament a 1.000 entitats en total**, 18.000 de mitjana.

Gràfic 7
Composició d'usuàries per gènere, 2023

Gràfic 8
Composició d'usuàries per edats, 2023

En tots els casos hi ha persones d'origen migrant o descendents de persones que van migrar, així com persones amb diversitat funcional i/o intel·lectual.

Si mirem la relació entre la base social activa i el nombre de persones usuàries, podem observar algunes coses interessants (taula 4).

- El més habitual és que hi hagi una relació de **66 persones usuàries per una de participant** a la base social activa.
- Aquesta ràtio es dispara fins a valors de 843 o 1.469 usuàries per participant en el cas de projectes amb quantitats **molt per sobre de la mitjana** quant a usuàries (seria el cas de l'Ateneu **L'Harmonia-Federació d'entitats socioculturals i la Lleialtat Santsenca**).

Taula 4

RELACIÓ ENTRE NOMBRE D'USUÀRIES I BASE SOCIAL ACTIVA, 2023			
Nom del projecte	Usuàries	Base social	Ràtio
Associació Taula Eix Pere IV	300	50	6
Associació Juvenil Socio-Cultural Prosperitat	750	25	30
BiciHub	1.449	3	483
Associació Cultural Casa Orlandai (ACCO)	1.586	250	6
Poliesportiu Valldaura	1.600	11	145
Teatre Arnau	2.951	45	66
Casal de Barri Prosperitat	3.000	124	24
Núria Social	3.605	35	103
Mercat Cultural de Vallvidrera	9.880	150	66
Casal Font d'en Fargues	14.815	299	50
Ateneu Popular 9 Barris	19.400	111	175
Ateneu L'Harmonia - Federació d'Entitats Socioculturals i de Lleure de Sant Andreu de Palomar	75.876	90	843
La Lleialtat Santsenca	138.000	94	1468
		Mitjana	266,5
		Mediana	65,87

- I també hi ha casos interessants, com el de l'Ateneu Popular de 9 Barris, el Casal de la Font d'en Fargues i el Mercat Cultural de Vallvidrera, que són projectes que estan a la banda alta en nombre de persones usuàries (més de 9.000), però tenen bases socials molt àmplies (més que, per exemple, els dos projectes amb major nombre de persones usuàries que hem esmentat al punt anterior).

Personal remunerat i voluntariat

Tots els projectes que han fet el Balanç Comunitari enguany disposen de persones que hi treballen. En global, sumen 151 treballadors i treballadores (una mitjana de 9 per projecte). La **jornada mitjana és de 22 hores** setmanals. Aquestes dades estan bastant condicionades per les respostes de l'Ateneu Popular de 9 Barris, que té 50 persones que hi treballen i que sumen tan sols 16 jornades completes. Sense tenir en compte aquesta informació, queden unes dades més realistes: una **mitjana de 6 treballadors o treballadores** per projecte amb jornades de **27 hores setmanals**.

Al **gràfic 9** es pot veure que la majoria de projectes no arriben a les 10 persones.

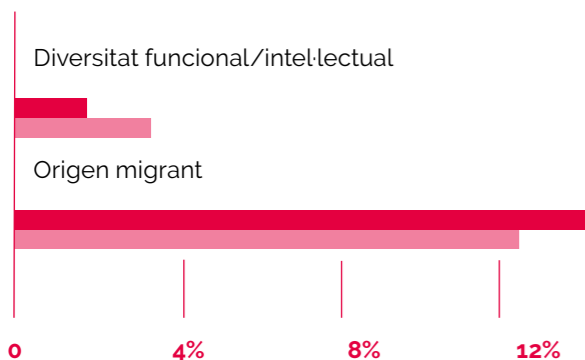
Gràfic 9
Nombre de treballadores per projecte, 2023

A les taules de més avall desgranem les característiques del personal remunerat per edat, origen i diversitat. A continuació us expliquem les idees més destacades:

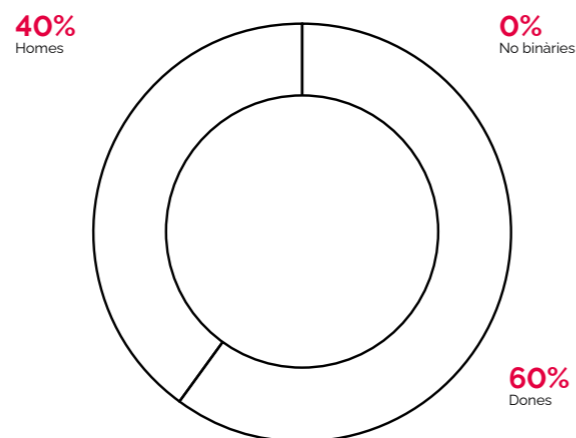
- En consonància amb la base social activa, el 60% de les treballadores són dones, i no hi ha persones no binàries treballant-hi.
- Igual que amb la base social activa, la franja d'edat amb més treballadores és la de **30-49 anys**.
- El **13%** del personal remunerat és d'**origen migrant**, un 65% de les quals són dones.
- Només el **2%** del personal remunerat té **diversitat funcional/intel·lectual**, i el 100% són dones.

Gràfic 10
Relació de diversitat als projectes, base social i treballadores, 2023

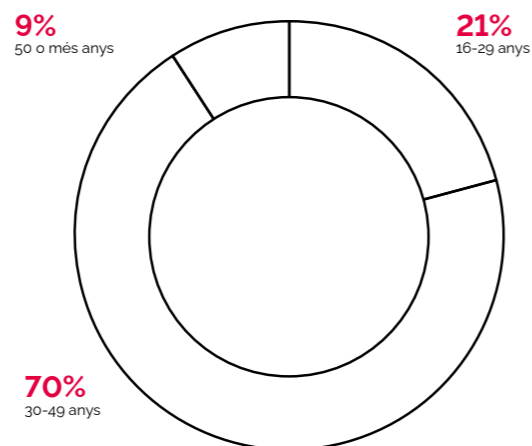

■ Base social
■ Treballadores

Gràfic 11
Composició de les treballadores per gènere, 2023

Gràfic 12
Composició de les treballadores per edats, 2023

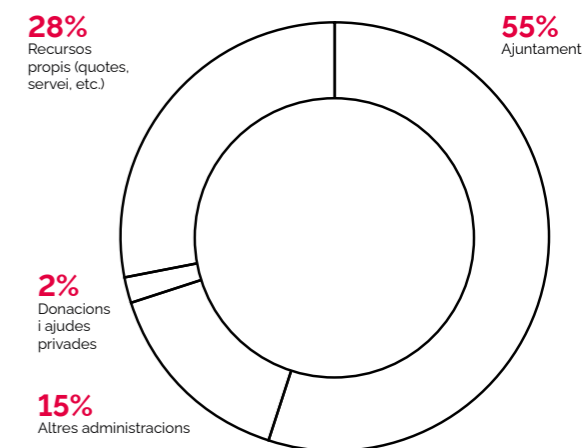

Sostenibilitat econòmica

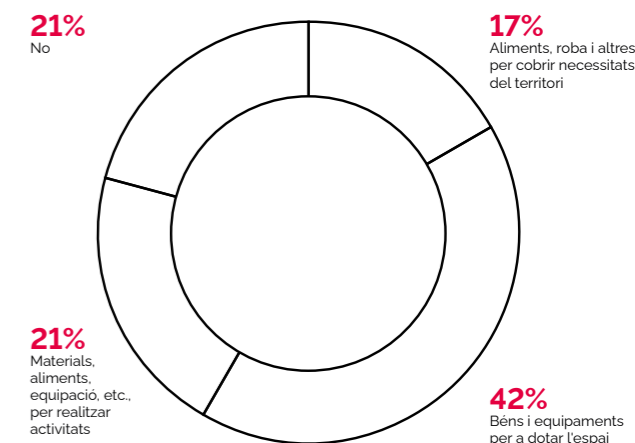
Per acabar l'apartat de dades generals, mostrem les principals magnituds econòmiques dels projectes. El **volum mitjà** de diners que mouen anualment els projectes és de **259.000 euros**, amb diferències importants entre ells: a la banda alta hi trobem projectes com l'Ateneu Popular 9 Barris, que estan al voltant del milió d'euros d'ingressos, mentre que per sota hi trobem el Poliesportiu Valldaura i l'Arcàdia de Can Batlló, que estan per sota dels 100.000 euros. Al **gràfic 15** podem veure aquesta distribució, i la relació d'ingressos i despeses de cada projecte.

Els **gràfics 13 i 14** mostren la distribució dels ingressos segons l'origen dels fons, i també les aportacions en espècie rebudes.

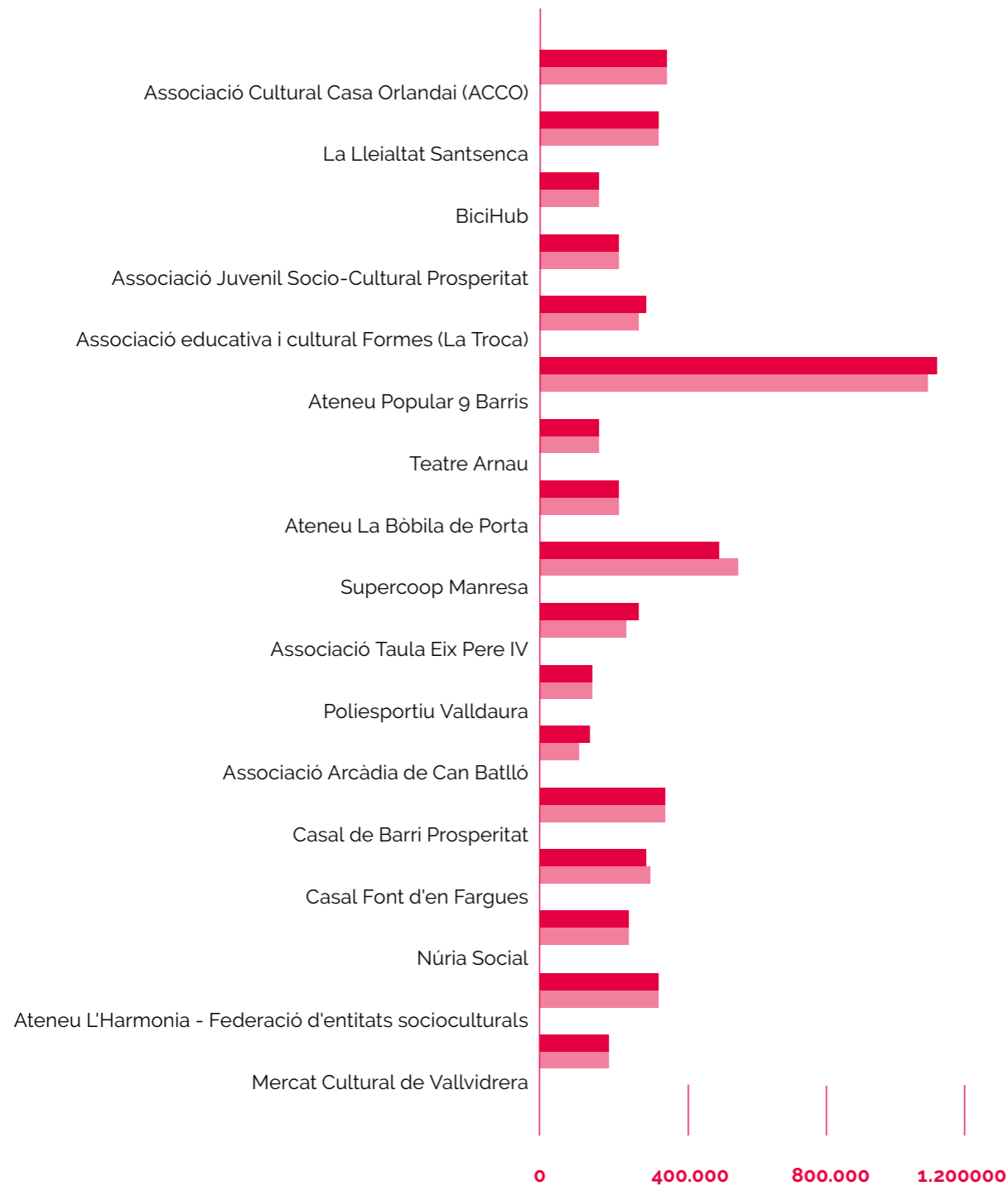
Gràfic 13
Origen dels ingressos, 2023

Gràfic 14
Aportacions en espècie rebudes, 2023

Gràfic 15
Relació d'ingressos i despeses
per projecte, 2023

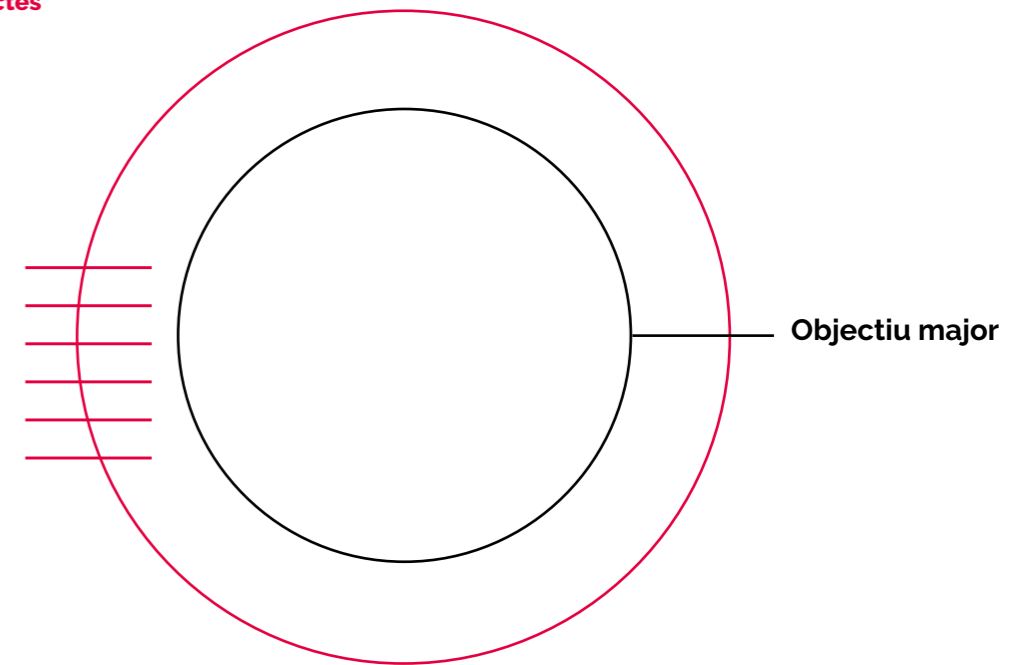

Objectius, valors i temàtiques

Pel que fa als objectius que guien els projectes, l'anàlisi recollida en la **il·lustració 1** reuneix aquelles metes comunes als diferents projectes, les quals, a més, responen a un objectiu major també compartit: la millora de la qualitat de vida de les comunitats des de les mateixes comunitats.

Il·lustració 1
Objectius dels projectes

- 1. Transformació ecosocial
- 2. Participació comunitària
- 3. Cultura de proximitat
- 4. Governança
- 5. Economia Social i Solidària
- 6. Col·laboració i xarxes comunitàries

1. Promoure i facilitar la transició cap a comunitats més justes, inclusives, cohesionades, sostenibles, i conscients del seu entorn, a través de la creació d'espais i activitats d'apoderament que fomentin la conservació del medi ambient, la justícia social i el benestar de tots els membres de la comunitat.

2. Fomentar la participació activa, inclusiva i intergen-

eracional de les comunitats, creant espais de trobada que fomentin la democràcia directa participativa i l'apoderament a través de la presa de decisions.

3. Promoure i valorar la cultura local i de proximitat oferint una programació cultural de qualitat, accessible i diversa dirigida a totes les persones de cada comunitat.

4. Implementar mecanismes de governança oberts, transparents i participatius que permetin a tots els membres de la comunitat participar de la presa de decisions.

5. Secundar, potenciar i promoure activitats, projectes... que promoguin la resolució de les necessitats de les comunitats i la millora de la seva qualitat de vida a través de l'economia social i solidària.

6. Establir relacions i col·laboracions amb altres entitats i projectes del territori per a enfortir la comunitat i abordar de manera col·lectiva temes d'interès comú per millorar la qualitat de vida de les comunitats.

D'acord amb els valors comunament atribuïts a la gestió comunitària, els projectes analitzats es regeixen i/o comparteixen els valors següents, transversals al seu quefer quotidià.

Il·lustració 2
Valors dels projectes

Transformació social i apoderament

Democràcia directa

Sostenibilitat social, ambiental i econòmica

Cooperació i col·laboració

Proximitat i representativitat

Bé comú

Cohesió social i territorial

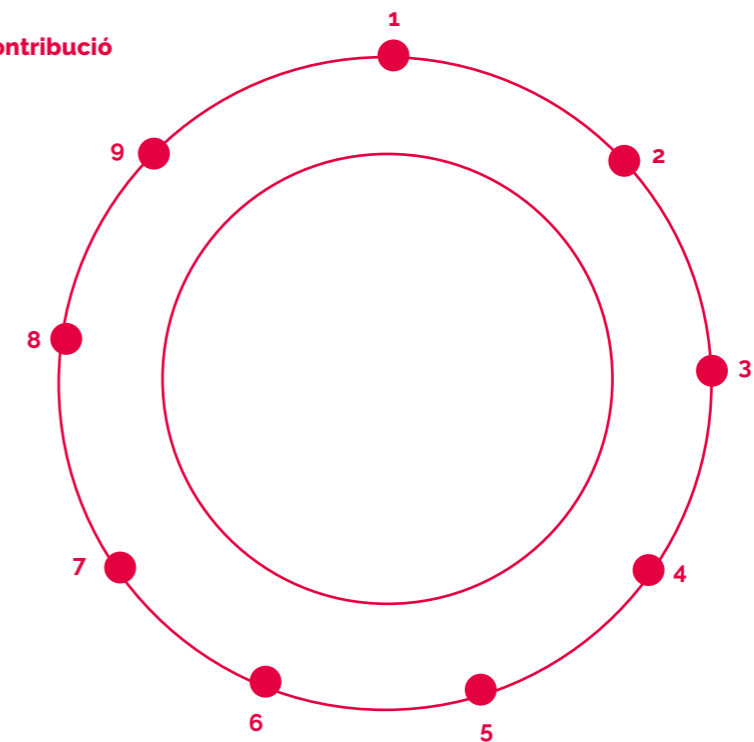
No discriminació, inclusió, diversitat

Governança oberta i transparència

Pel que fa a les temàtiques entorn de les quals treballen els diferents projectes i pel que fa a les seves respectives aportacions en aquests àmbits, destaquen les recollides en la **il·lustració 3**.

Algunes d'elles són, com les relatives a la cultura, la participació ciutadana i l'economia social i solidària, compartides per diversos projectes.

Il·lustració 3
Temàtiques i contribució dels projectes

1. Cultura transformadora de proximitat
Ofereixen i organitzen espais i esdeveniments culturals i festius que actuen com a motors de cohesió social i brinden una plataforma per a la reflexió i el pensament crític en clau transformadora.

2. Participació ciutadana
Milloren la qualitat democràtica i la cohesió social del territori en fomentar la participació i la implicació de la comunitat en la resolució de les seves necessitats.

3. Formació permanent i educació
Ofereixen programes de

formació a adults i infants, la qual cosa permet a les persones adquirir competències bàsiques, apoderar-se i desenvolupar-se personal i acadèmicament.

4. Acompanyament sociocomunitari
Brinden serveis i activitats que, fruit d'una escolta activa, satisfan les necessitats locals enfortint els llaços entre residents, que apoderen la població, i generant un entorn més cohesionat, participatiu i enriquidor.

5. Economia social i solidària
Promou l'ESS a través de la creació i el suport a iniciatives

d'ESS, del foment del cooperativisme, de la promoció del consum local i responsable...

6. Sobirania alimentària
Ofereixen aliments i productes de neteja i higiene de proximitat i sostenibles. A més, promouen condicions de treball dignes per als proveïdors locals, contribuint a un sistema alimentari més just i sostenible.

7. Activitats esportives
Els projectes ofereixen una àmplia varietat d'activitats esportives als i les residents del barri que a més pretenen ser econòmicament assequibles per a tots els membres de la comunitat.

8. Joventut
Els projectes s'esforcen per atendre les necessitats de la població jove i ofereixen espais perquè participin activament en la gestió i la planificació d'activitats que responen a les seves demandes.

9. Mobilitat sostenible
Ofereixen serveis, formacions i activitats que fomenten una mobilitat més respectuosa amb el medi ambient i la transició cap a una mobilitat sostenible.

7.2 Democràcia interna i participació

En aquest apartat analitzem totes les dades i indicadors relatius a la transparència, espais, eines de presa de decisions i canals per fomentar la participació i l'escolta de les necessitats de la comunitat.

Transparència

Al **gràfic 16** veiem el tipus d'informació que es fa pública de manera més habitual. En general, veiem uns nivells de transparència molt alts. Hi destaca que gairebé el **80% dels projectes fan públiques** les dades econòmiques i la memòria o el pla de treball anual.

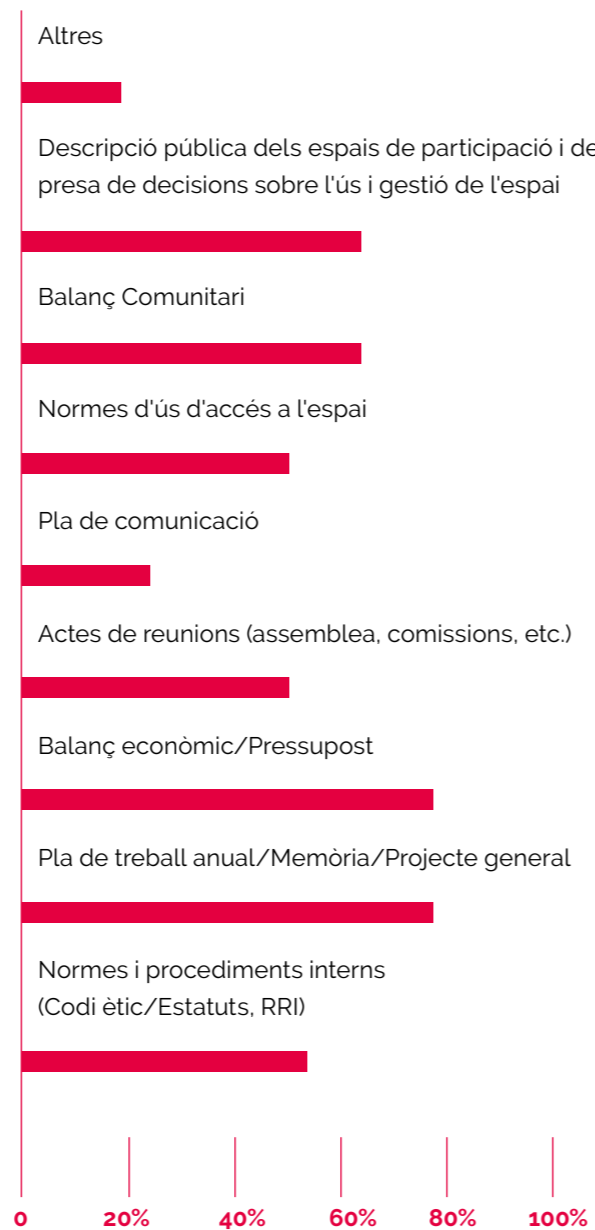
Presa de decisions

Pel que fa a la presa de decisions, tenim diversos indicadors. El primer té a veure amb si els projectes disposen d'espais de participació i presa de decisions al marge del de l'entitat que gestiona el projecte. Veiem **que el 88% sí que compten amb espais propis**.

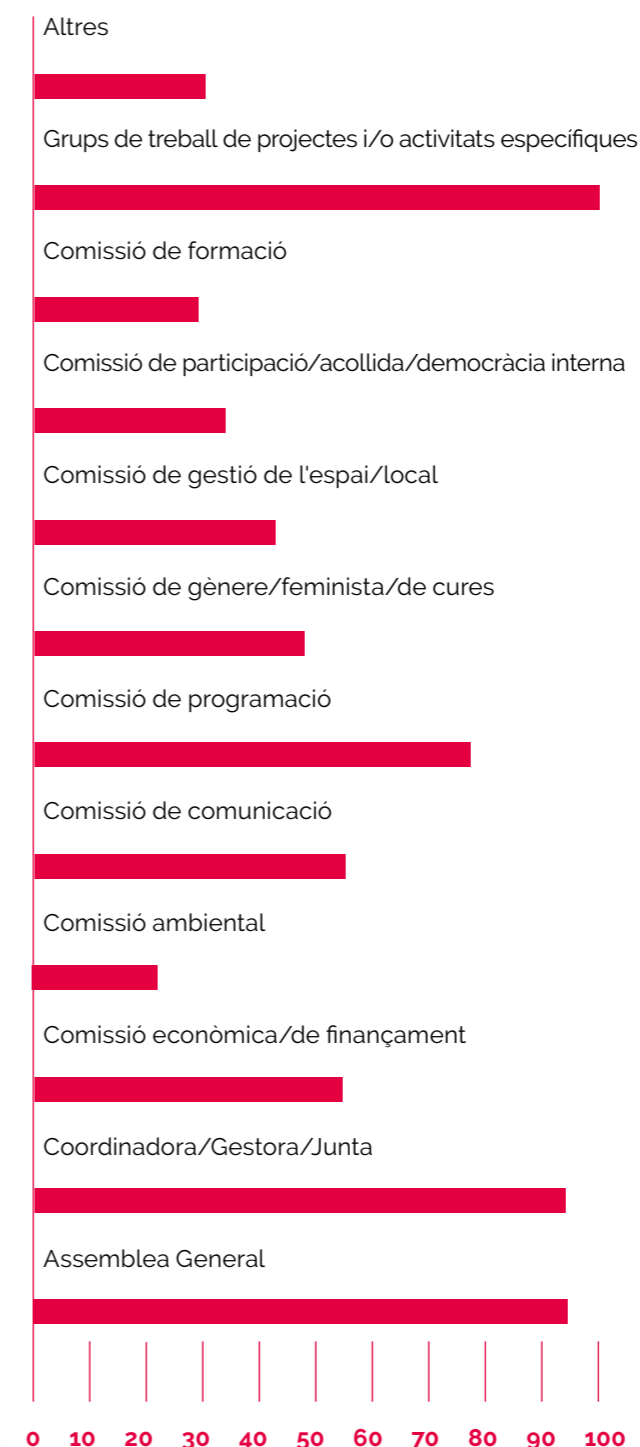
El segon bloc d'indicadors té a veure amb el tipus d'òrgans o espais de presa de decisions més habituals (**gràfic 17**). En aquest cas, veiem que els espais més habituals són els **grups de treball** per projectes (en tenen el 100%) i les **assemblees generals** i coordinadores o juntes (en tenen tots menys un).

En aquest apartat també tenim dades de les persones o col·lectius a qui es convoca a participar als diferents espais de participació (**gràfic 18**): les persones que hi participen més habitualment són els socis i sòcies.

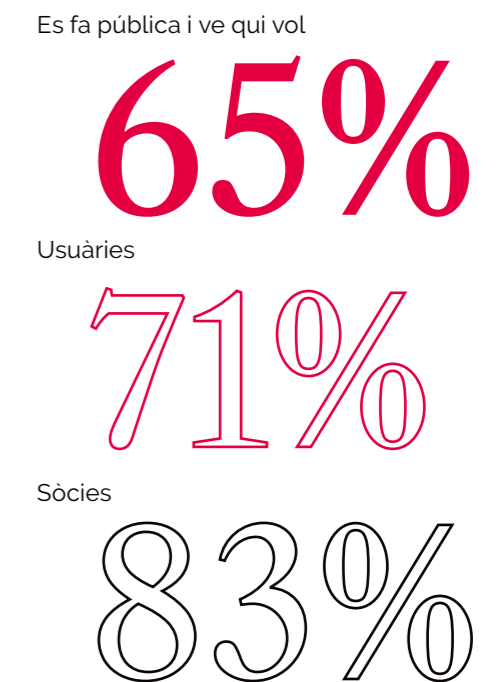
Gràfic 16
Tipus d'informació pública i accessible, 2023

Gràfic 17
Òrgans o espais de presa de decisions existents, 2023

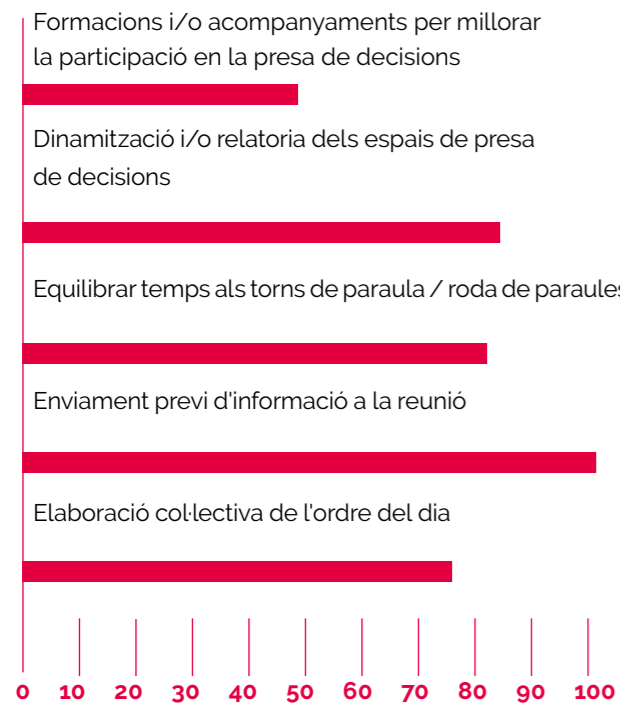
Gràfic 18
Persones a qui es convida a les comissions i/o grups de treball, 2023

Capacitat de proposta

Si analitzem les pràctiques per garantir que la comunitat pot proposar iniciatives als diferents projectes, tenim els resultats exposats als **gràfics 19 i 20**. A la primera, on s'analitzen les mesures per **garantir la participació** en la presa de decisions, veiem que les **pràctiques més habituals** són, en aquest ordre, l'enviament d'informació abans de les reunions (100%), la dinamització i elaboració de relatoria dels espais de presa de decisions (82%) i eines per equilibrar els torns de paraula a les reunions (82%).

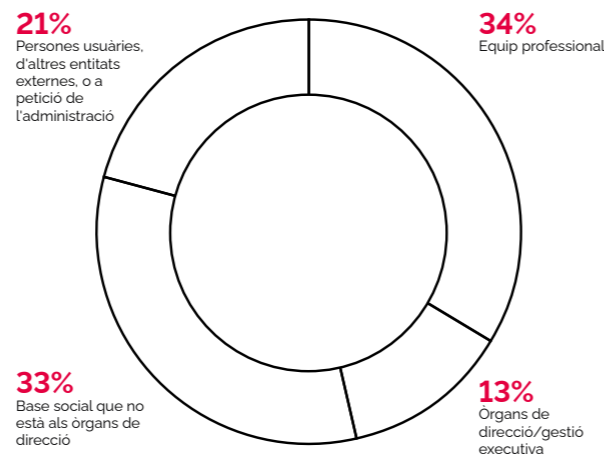
Gràfic 19
Mecanismes per garantir la participació en la presa de decisions, 2023

Al **gràfic 20** podem veure quines persones o col·lectius de la base social dels projectes són les que tenen la iniciativa a l'hora de proposar activitats. Aquesta capacitat d'iniciativa està molt equilibrada en general. Cal destacar

que els òrgans de direcció són els que menys activitats han proposat i que han cedit el protagonisme, sobretot, a la base social i als equips professionals, que han proposat 2 de cada 3 activitats.

Gràfic 20
Qui ha proposat les activitats el darrer any, 2023

Espais de decisió estratègica i de decisió executiva

Un quart element dins l'anàlisi de la gestió democràtica en els projectes, té a veure amb la composició i funcionament, tant dels espais de decisió estratègica (parlem principalment de les assemblees generals, on es defineixen les grans línies de treball i les decisions dels projectes), com dels espais de decisió executiva, que normalment estan associats a juntes, coordinadores o gestores.

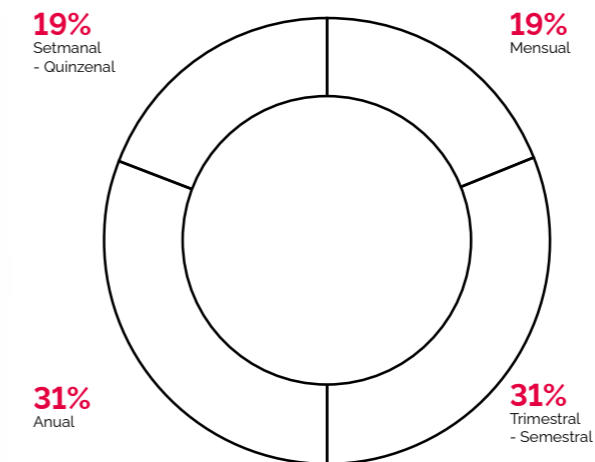
Per analitzar aquests espais, en primer lloc ens parem al **gràfic 21**, on veiem que hi ha molta diversitat en la freqüència de convocatòria dels espais de decisió estratègica d'activitats.

En el cas dels espais de decisió executiva, tenen molta més freqüència que els estratègics: el 59% dels projectes es reuneixen de manera setmanal o quinzenal, i un 41% mensualment.

Si fem la comparativa entre la distribució per gènere de la base social activa, les persones que hi treballen, els espais de presa de decisions estratègiques i de decisions executives (**taula 5**), veiem que es manté una proporcionalitat gairebé perfecta: el 60% de dones a la base social es manté als equips tècnics i als espais de presa de decisions.

Finalment, cal dir que als espais de decisió estratègica, majoritàriament es convida els socis i sòcies a participar-hi, i en menor proporció les persones usuàries o tothom (**gràfic 22**).

Gràfic 21
Freqüència de l'espai de decisions estratègiques, 2023

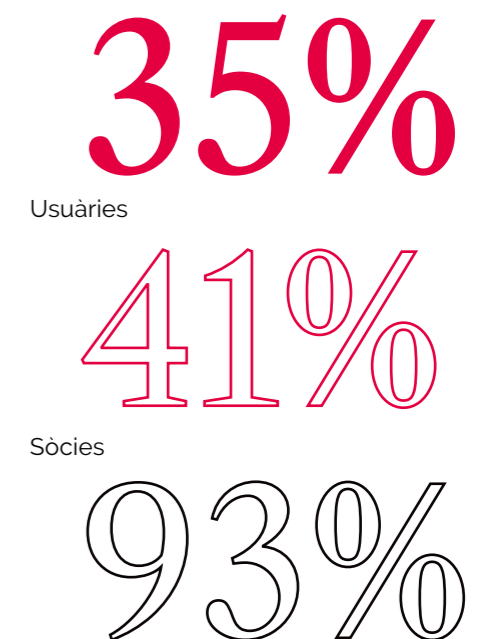
Taula 5

COMPOSICIÓ DELS ESPAIS DE PRESA DE DECISIONS ESTRATÈGIQUES I EXECUTIVES, PER GÈNERE I COMPARATIVA AMB BASE SOCIAL ACTIVA I TREBALLADORES, 2023

	Estratègiques	Executives	Base social activa	Treballadores
Dones	60,6%	66%	60%	60%
Homes	38,2%	34%	39%	40%
No binàries	1,2%	1%	1%	0%

Gràfic 22
Persones a qui es convida a les comissions i/o grups de treball, 2023

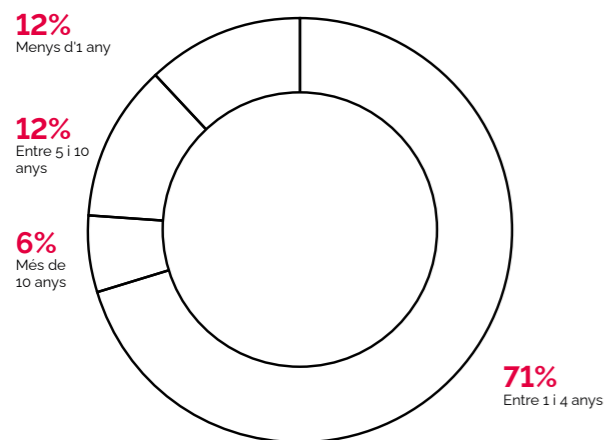
Es fa pública i ve qui vol

Càrrecs de responsabilitat

En aquest bloc d'anàlisi de la qualitat democràtica dels projectes també ens plantegem si existeixen mecanismes de rotació de càrrecs i la durada dels càrrecs existents (**gràfica 23**). En el primer cas, veiem que **només la meitat dels projectes tenen mecanismes formals per garantir la rotació** de càrrecs, la qual cosa mostra que els projectes tenen un camí per a la millora. En el segon cas, veiem que la majoria de projectes (70%) tenen **càrrecs amb menys de 4 anys de durada** (que d'altra banda es correspon amb la durada habitual dels càrrecs de les juntes de les associacions), tot i que encara queda un 18% dels projectes amb persones que ostenten càrrecs durant més de 5 anys.

Gràfic 23
Durada de càrrecs de màxima representació, 2023

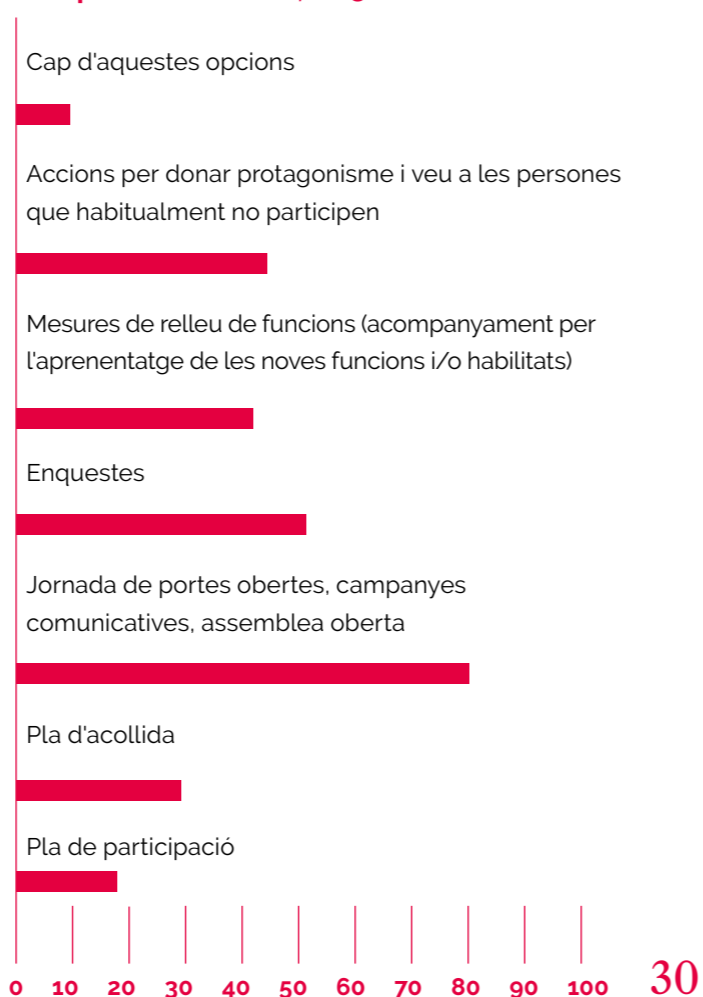

Foment de la participació

El darrer apartat que analitzem en aquest bloc és el que preveu les mesures que es duen a terme des dels projectes per garantir i promoure la participació.

Aquí, la mesura més destacada és la celebració **de jornades de portes obertes, campanyes comunicatives i assemblees obertes**, que comparteixen el 82% dels projectes (**gràfic 24**). Per a la resta, són habituals les enquestes i les mesures per donar veu a persones que no hi participen habitualment.

Gràfic 24
Mecanismes per garantir la participació en la presa de decisions, 2023

A més de les diferents mesures emprades per promoure la participació, perquè aquesta sigui una realitat accessible a tothom, també cal garantir l'accés a la informació necessària per a això. En aquest sentit, els projectes participants empen les següents vies de comunicació i difusió d'aquesta informació:

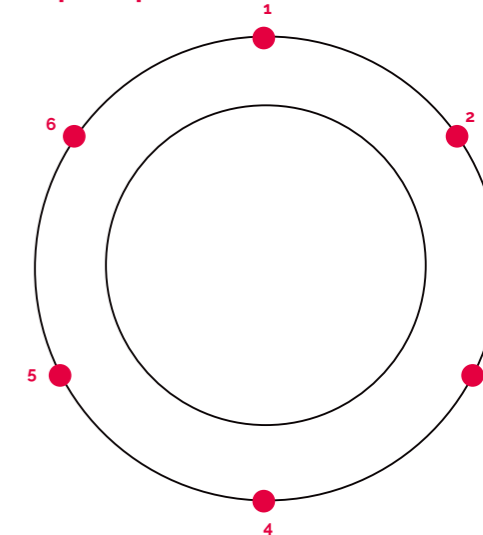
VIES PER A GARANTIR L'ACCÉS A LA INFORMACIÓ NECESSÀRIA PER A PARTICIPAR

- Mailing
- Assemblees
- Web del projecte
- Altres eines de comunicació interna
- Espai al núvol compartit
- Grups de whatsapp
- Xarxes socials
- Butlletí mensual d'informació

Per tancar l'apartat de foment de la participació, algunes dades sobre diversitat i noves incorporacions:

El 65% dels projectes duen a terme accions per fomentar la diversitat de perfils de participants en la presa de decisions. En destaquem les següents:

Il·lustració 5
Actuacions dutes a terme per a promoure una participació diversa

- 1. Accessibilitat i acompanyament personalitzat**
S'ofereixen mesures de suport que inclouen parelles d'ajuda mútua, traducció de documents i acompanyament personalitzat.
- 2. Activitats i espais inclusius**
Es desenvolupen activitats, espais i xerrades específiques destinades a diversos col·lectius.
- 3. Protocols contra la discriminació**
Es compta o s'estan desenvolupant protocols contra les agressions masclistes i LGTB-fòbiques per garantir que els espais siguin segurs.
- 4. Ús de comunicació inclusiva**
Ús d'una comunicació visual i textual inclusiva, així com la seva difusió en diversos idiomes.
- 5. Contractació de perfils diversos**
Contractació de personal i inclusió de perfils diversos en l'estructura del projecte (immigrant, diversitat funcional...).
- 6. Connexió amb comunitats vulnerabilitzades**
Es promou la inclusió de líders de comunitats mitjançant invitacions personals a esdeveniments i facilitació d'espais per als seus grups.

El **100%** dels projectes **han incorporat noves persones** que hi participen activament.

Aquestes noves incorporacions representen l'11% de la base social activa, cosa que suposa una mitjana de 9 noves participants per projecte.

Millores i reptes

Els projectes analitzats han experimentat canvis notables en les estructures internes i els processos participatius. A continuació es detallen **les millores implementades** en aquest àmbit, així com **els reptes que els projectes es marquen per a l'exercici següent** amb l'objectiu de continuar enfortint la democràcia interna i la participació comunitària. Pel que fa a les millores implementades en destaquen les següents:

Il·lustració 6 Millores implementades respecte a la democràcia interna i la participació

 Creixement i expansió del projecte	S'ha consolidat la incorporació de noves entitats al projecte
	Creació d'una nova comissió per abordar àrees específiques del projecte
	Ha augmentat la participació dels membres de les entitats usuàries
	Creació de nous grups de treball amb perfils diversos
 Canvis en el model de governança	Augment de la participació de les entitats sòcies en l'assemblea
	S'ha dut a terme un procés intern de reflexió estratègica per fomentar la participació
	Canvi de model de governança i adopció de noves dinàmiques de participació
	Reflexió interna per redefinir i millorar la participació i la governança del projecte
 Foment de la participació comunitària	Realització d'una plenària extraordinària per debatre col·lectivament sobre la governança
	Obertura d'un espai de cures durant les assemblees per facilitar la participació
	Realització de diferents activitats per fomentar la participació, com a espais de trobada amb la base social i diagnòstic de la participació
	Incorporació d'una nova figura de dinamització comunitària per involucrar a la comunitat
	Formació interna per buscar dinàmiques que fomentin la participació de més socis i sòcies

Il·lustració 7 Reptes a futur en relació amb la democràcia interna i la participació

 Millorar la governança	Promoure més assemblees obertes per enfortir la democràcia interna
	Diversificar les persones actives en les comissions d'administració i comunicació
	Millorar la gestió del temps i torns de paraula en les reunions
	Augmentar la transparència mitjançant la publicació de documents en línia
 Fomentar la participació	Constituir-se com a cooperativa
	Convidar a participar de manera activa als socis i sòcies en les comissions i espais de decisió
	Dissenyar un pla de treball enfocat a l'augment i facilitació de la participació comunitària dins de l'entitat
	Dissenyar plans d'acolliment i organitzar sessions d'acolliment periòdiques
 Garantir el relleu generacional	Recuperar la participació en tots els espais, sobretot en la junta
	Ampliar l'oferta d'oci alternatiu en el nou casal per a atreure a un públic més jove
 Fomentar una participació diversa	Fomentar la participació de persones joves en els espais de presa de decisions
	Aprofundir en la participació activa de persones amb menys capacitat o capital cultural

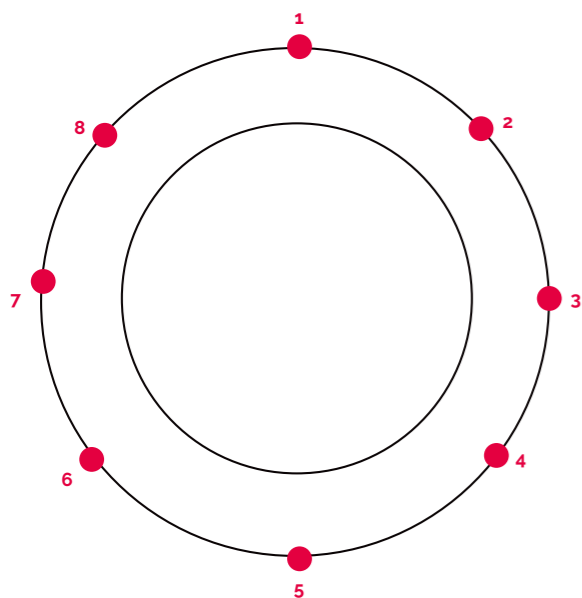
7.3 Arrelament al territori

En aquest apartat ens centrem en aquelles pràctiques que tenen a veure amb la relació del projecte amb el territori del qual forma part, ja sigui pel que fa la participació com a la capacitat de conèixer quines són les seves necessitats i demandes.

Implicació en dinàmiques associatives i comunitàries

Pel que fa a la relació amb altres entitats i col·lectius de l'àmbit local, els projectes evidencien una estreta col·laboració amb aquestes que, com la **il·lustració 8** reflecteix, es materialitza en les nombroses xarxes, plataformes o projectes que realitzen conjuntament entorn de diverses temàtiques:

Il·lustració 8
Xarxes, plataformes o projectes que es realitzen conjuntament amb altres col·lectius de l'àmbit local

- 1. Actes festius i culturals** Barcelona Districte Cultural, Festes de la primavera, Mostra de Teatre, Cicle Contra el Silenci...
- 2. Entitats veïnals i coordinadores de barri** Coordinadora Cultural, Coordinadora d'entitats del Poblenou...
- 3. Economia social i solidària** XES, Coop57...
- 4. Xarxes de participació ciutadana i gestió cívica** Plataforma de Gestió Ciutadana (PGC), Xarxa d'Espais Comunitaris (XEC).
- 5. Medi ambient i sostenibilitat** Comunitat Energètica de la Bordeta, Projecte Compostatge Comunitari, Comissió de seguiment del Porta a Porta, Grup de Consum.
- 6. Salut i benestar** Acompanyament i assessorament psicològic, xarxa de salut comunitària de districte...
- 7. Formació i educació** Consell escolar del districte, Escola Popular de Sants...
- 8. Joventut** Taula Jove, Federació de Casals de Joves - Xarxa Jove de Barcelona.

Aquesta relació, no obstant això, no es limita a les entitats locals. Al contrari, i com es pot observar en la il·lustració següent, els projectes mostren també una clara orientació cap al treball conjunt amb diversos equipaments i serveis públics:

RELACIÓ DEL PROJECTE AMB EQUIPAMENTS DEL TERRITORI I SERVEIS PÚBLICS

- Instituts i escoles públiques
- Centres d'atenció primària (CAP)
- Casals de joves i casals de barri
- Centres cívics
- Biblioteques
- Organitzacions culturals i socials

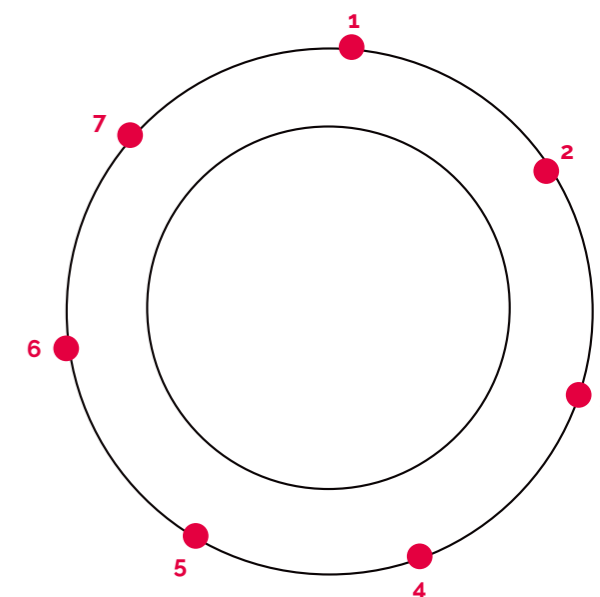
Una col·laboració que s'estén també al **teixit productiu i comercial**, al costat del qual es desenvolupen, entre moltes altres, les activitats següents:

ACTIVITATS CONJUNTES AMB EL TEIXIT PRODUCTIU I COMERCIAL

- Xarxa Comunal d'Ocupació al costat de comerços i cooperatives de proximitat
- Trobada estiu cooperatiu Sant Martí al costat de comerços i cooperatives locals
- Mercat medieval al costat de l'Eix Fabra
- Festival Rellisquin amb l'eix comercial del Poblenou
- Patrocini de l'esport en edat escolar amb els comerços de proximitat
- Festa major amb els comerços locals
- Projecte Radars amb les farmàcies
- Trobada d'il·lustradores juntament amb les llibreries locals

Fruit d'aquestes múltiples relacions i sinergies generades en l'àmbit local, els projectes han dut a terme durant el present exercici nombroses activitats que es poden agrupar entorn de les temàtiques següents:

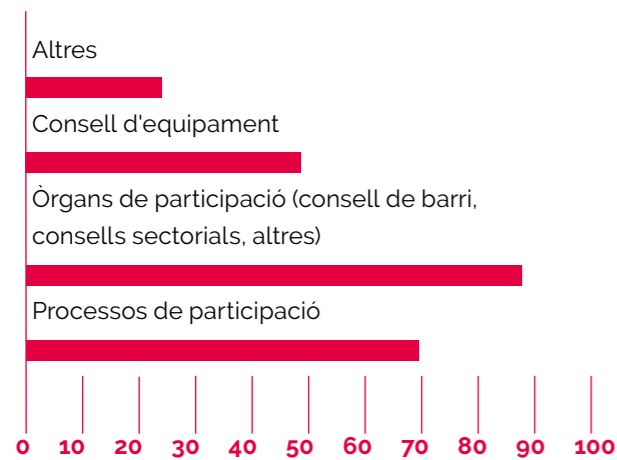
Il·lustració 11
Activitats desenvolupades durant l'exercici

- 1. Actes festius i culturals** Circ d'hivern, Cafè literari, La cultura va de festa, Passejades per la història de Sants, La Lleialtat a la fresca, Vermuts Musicals...
- 2. Festes i actes especials** Actes com: ProspeOassis, Carnestoltes, Sant Xibeco, Sant Joan, Nou barris meats New Orleans, Sant Jordi...
- 3. Medi ambient i mobilitat sostenible** Activitats a les escoles per fomentar l'ús de la bici, camí verd escolar, obertura supermercat de productes de proximitat, tallers sobre la petjada ecològica...
- 4. Salut** Espai de cures per a prevenir i reduir l'estrès, acompanyament i assessorament psicològic.
- 5. Joventut** Servei d'acompanyament psicològic, Punt Jove, jornada participativa per repensar el nou casal de joves, espais d'oci alternatiu...
- 6. Formació i educació** Cursos d'alfabetització de diferents nivells, educar en participació, cursos de castellà, català i anglès, d'alfabetització, taller de natació per a dones, formació en circ social...
- 7. Feminismes** Dia internacional contra les violències masclistes, cinema violeta, tallers, eines ciber-feministes per a l'apoderament digital, creació de protocols contra agressions masclistes i LGTB-fòbiques, constitució de la comissió d'igualtat...

Si ens centrem en els espais institucionals de participació, veiem com una gran majoria de projectes, **el 88%, formen part d'òrgans de participació institucional** com consells de barri, sectorials o altres de naturalesa similar.

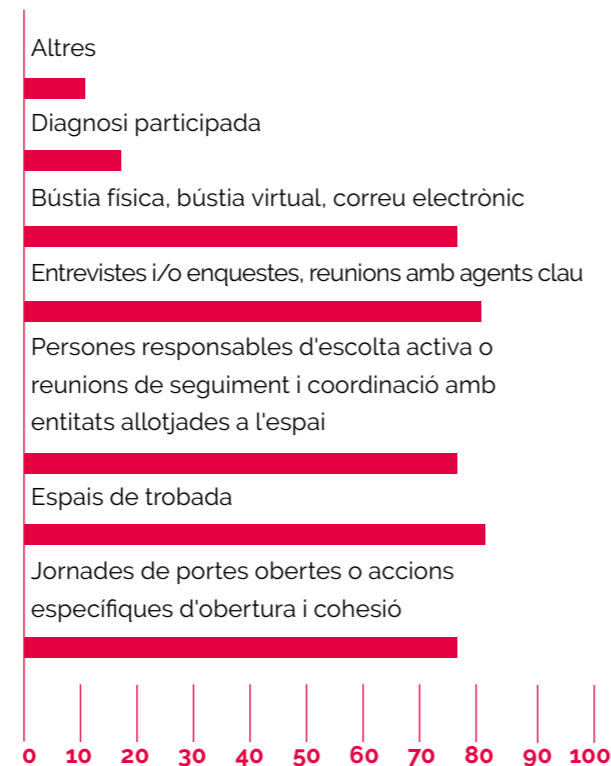
Gràfic 25
Participació en espais institucionals, 2023

Capacitat d'escolta

Més enllà de la participació institucional, els projectes tenen diverses vies per detectar les necessitats, les demandes i les inquietuds de la ciutadania del seu entorn. Tots els projectes es doten de diverses eines d'escolta. Les principals són **les reunions amb agents clau del territori, la creació d'espais de trobada i les entrevistes de seguiment amb les entitats.**

Gràfic 26
Vies per detectar necessitats de la ciutadania, 2023

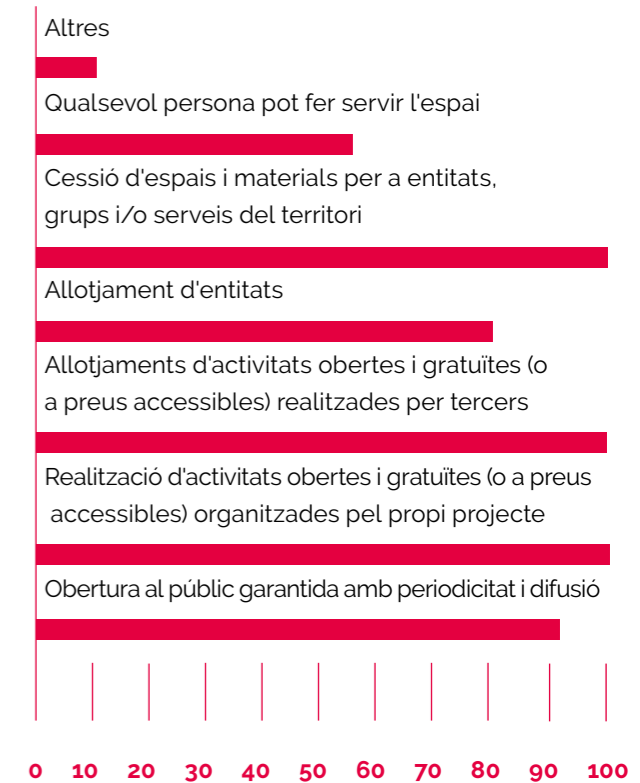
És precisament a través d'aquestes vies que s'han detectat les necessitats i demandes de les comunitats a les quals es pretén donar resposta, entre moltes altres, a través de les activitats següents:

ACTIVITATS SORGIDES DE LES DEMANDES I NECESSITATS DETECTADES

- Festa Major de Roquetes
- Espais per a la cohesió social
- Assignatura educar en participació
- Punt jove
- Banc de recursos
- Sala d'estudi
- Acompanyament a tràmits
- Hort comunitari

Per acabar amb l'arrelament territorial és important analitzar també quin és el grau d'obertura que tenen els projectes amb la ciutadania. En aquest sentit, destaca que **el 100% dels projectes** duen a terme o allotgen activitats obertes o gratuïtes (tant organitzades pel mateix projecte com per tercers) i cedeixen espais i materials per a entitats, grups i serveis del territori on s'ubiquen.

Gràfic 27
Accions d'obertura i accessibilitat de l'espai, 2023

Millores i reptes

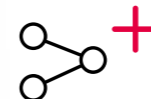

Els projectes analitzats han experimentat canvis notables en les seves relacions amb el territori. A continuació es detallen les millores implementades en aquest àmbit, així com els reptes que es marquen per continuar enfortint el seu arrelament territorial.

Pel que fa a les millores implementades, en destaquen les següents:

Il·lustració 13
Millores implementades respecte a l'arrelament al territori

 Reforç dels vincles i col·laboracions	Reforç del treball conjunt entre entitats del territori
	Impuls a la dinamització de la Xarxa Local d'economia social i solidària
	Desenvolupament de la xarxa d'educació i cures
	Intercooperació amb entitats del territori per al desenvolupament d'activitats
	Reforç de la relació del treball amb escoles, instituts
 Major presència i impacte en el territori	Major coordinació amb l'associació de veïns i veïnes
	Intensificació del treball amb el Grup d'Habitatge
	Major implicació en les iniciatives del barri
	Obertura de la cuina comunitària al casal de ca l'Isidret
	Difusió dels productes locals i els seus productors
 Cessió d'espais a entitats locals	Major participació en les reunions amb agents del territori
	Desenvolupament d'una bateria d'indicadors per facilitar la justificació del projecte en el territori
	Promoció del suport mutu a través de facilitar la infraestructura de l'ateneu als projectes i entitats del territori - Ateneu L'Harmonia

Il·lustració 14
Reptes a futur en relació amb l'arrelament al territori

 Enfortiment de relacions i col·laboracions	Potenciar i millorar la relació amb col·lectius afins, amb espais i amb organitzacions del territori
	Secundar i impulsar els projectes afins impulsats per altres entitats del territori
	Mantenir i enfortir la col·laboració amb escoles, institucions educatives, i altres actors clau del territori
	Continuar promovent i afavorint un treball centrat en el territori
 Enfortiment i desenvolupament de noves iniciatives amb impacte	Dinamització d'un solar que ha quedat lliure en el barri juntament amb altres espais del territori
	Posar en marxa L'estiu Cooperatiu, un espai de trobada per a dinamitzar i promoure l'economia comunitària i solidària
	Contractar una persona per la dinamització d'activitats enfocades a les necessitats del barri
 Millora de la difusió i visibilitat	Millorar la difusió de les activitats per a donar a conèixer el casal a més joves del barri
	Donar a conèixer la unitat didàctica "Pagesia, on sou?" perquè es pugui treballar des de les escoles
	Enfortir la visibilitat de Bicing com una eina comunitària a la disposició de les entitats i agents del territori
 Augmentar la presència en espais de decisió del districte i la ciutat	Participar més activament en espais de gestió i coordinació en l'àmbit de districte o ciutat per a influir en decisions clau (el dia a dia no ho permet)

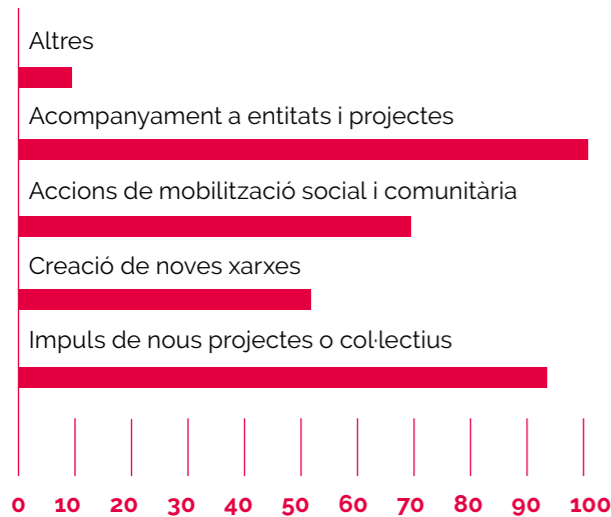
7.4 Impacte i retorn social

En aquest apartat analitzem com els projectes aconseguen transformar, generar impacte i retorn social, per millorar la qualitat de vida de tota la comunitat, des de la comunitat. Ens centrem en com fomenten dinàmiques comunitàries.

Dinàmiques comunitàries i implicació amb l'ESS

Al **gràfic 28** veiem el tipus d'activitats de foment de les dinàmiques comunitàries del territori dutes a terme pels projectes que han participat a l'edició d'enguany. Destaca que el 100% dels projectes **acompanya entitats i altres projectes i impulsa nous projectes**.

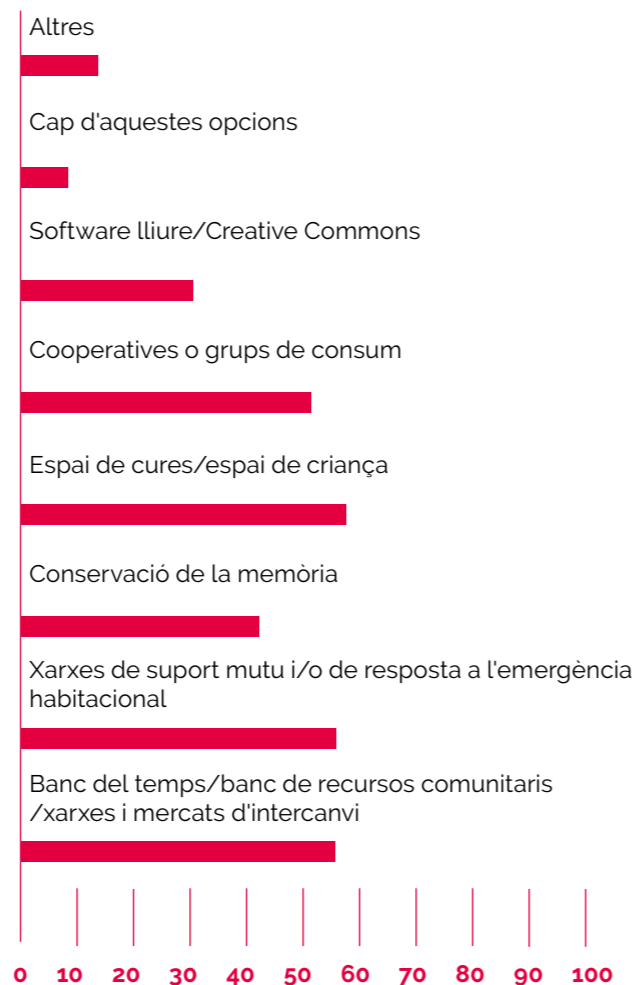
Gràfic 28
Activitats de foment de les dinàmiques comunitàries, 2023

A més, **3 de cada 4** projectes afirmen que, arran de la seva activitat, s'han **generat nous projectes** o col·lectius comunitaris en el darrer any, i el 100% afirmen tenir relació amb entitats de **l'economia social i solidària**.

Finalment, volem destacar la **implicació dels projectes en iniciatives comunitàries**. Només hi ha un projecte que no hi té implicació. La resta participen en una gran diversitat d'experiències: espais de cura i criança, grups de consum, xarxes de suport mutu, etc.

Gràfic 29
Implicació en iniciatives comunitàries, 2023

Millores i reptes

Mesurar l'impacte i el retorn social dels projectes és un repte complex, però continuar fent-ho és un eix transversal de totes les seves activitats.

A continuació es detallen les millores implementades en aquest àmbit, així com els reptes que els projectes es marquen per a continuar enfortint l'impacte social i millorar-ne el mesurament. Pel que fa a les millores implementades, en destaquen les següents:

Il·lustració 15
Millores implementades respecte a l'impacte i retorn social

- Foment de la cohesió social a través de la participació activa en les barraques de Festes del Tura
- Foment de la participació en els espais i activitats en els quals participen
- Implicació del veïnat en la dinamització dels espais públics
- Continuar treballant perquè l'ateneu continuï sent un espai referent de trobada comunitària

- S'ha liderat el projecte Prosperitat i Esport juntament amb altres entitats del territori
- S'ha fomentat la cooperació amb altres entitats del territori

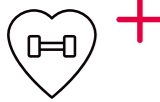

- Creació de nous col·lectius i projectes per donar resposta a les necessitats del territori, com el projecte Sarrià, barri educador, derivat de la necessitat d'establir vincles entre l'àmbit educatiu i el cultural

- Augment de les compres que es realitzen a entitats d'ESS, gairebé totes les compres es realitzen seguint aquests criteris
- Foment d'aliances amb les entitats de l'ESS del territori

Il·lustració 16
Reptes de futur en relació amb l'impacte i retorn social

Enfortir el projecte i la seva obertura al territori

Recuperar la musculatura associativa del projecte

Augmentar la base social de l'entitat, obrir nous espais de participació per fer que l'ateneu sigui un espai més obert al territori

Treballar perquè el projecte sigui més representatiu del barri

Mantenir la mirada cap a fora del projecte, teixint noves aliances i sinergies amb altres col·lectius

Foment d'activitats amb impacte social

Iniciar un nou grup de suport mutu de dones procedents del Pakistan i l'Índia

Generar projectes amb més impacte econòmic i més sostenibles que tinguin un retorn social al barri

Generar noves estratègies per fomentar dinàmiques participatives i comunitàries amb impacte al territori

Incidir en la recollida selectiva de paper i plàstic en el barri

Reflexionar i millorar l'impacte social i el seu mesurament

Habilitar més espais de trobada amb la comunitat per fer una reflexió conjunta sobre l'ús dels espais que dinamitzen i gestionen i el seu impacte en el territori

Construir i recollir indicadors que permetin avaluar l'impacte en el territori i la participació real en l'espai

Foment de l'economia social i solidària

Iniciar nous projectes en col·laboració amb les iniciatives educatives d'ESS

Augmentar el treball conjunt amb entitats de l'ESS

Generar espais de trobada entre les entitats i els projectes d'ESS del territori

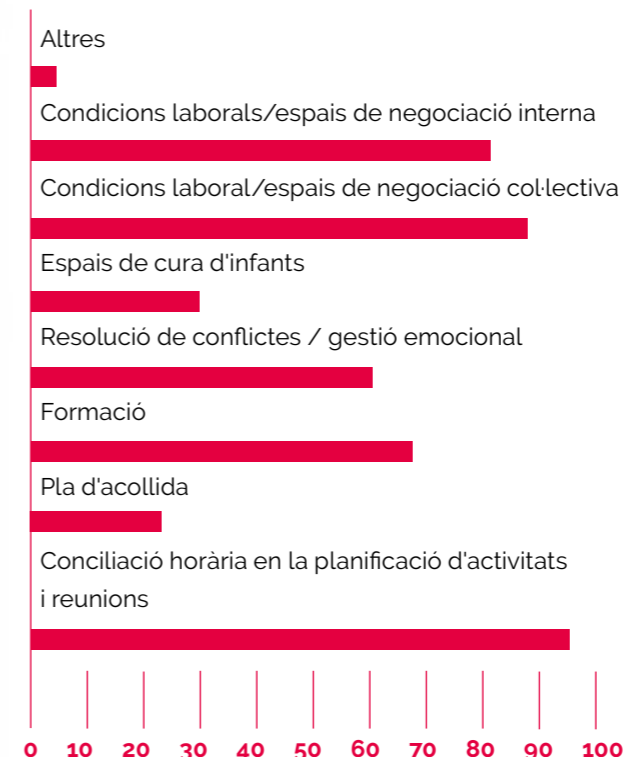
7.5 Sostenibilitat de les persones, els processos i l'entorn

En aquest apartat canviem la mirada cap a l'esfera interna dels projectes per tal d'obtenir informació sobre com s'organitzen.

Sostenibilitat col·lectiva i de l'organització

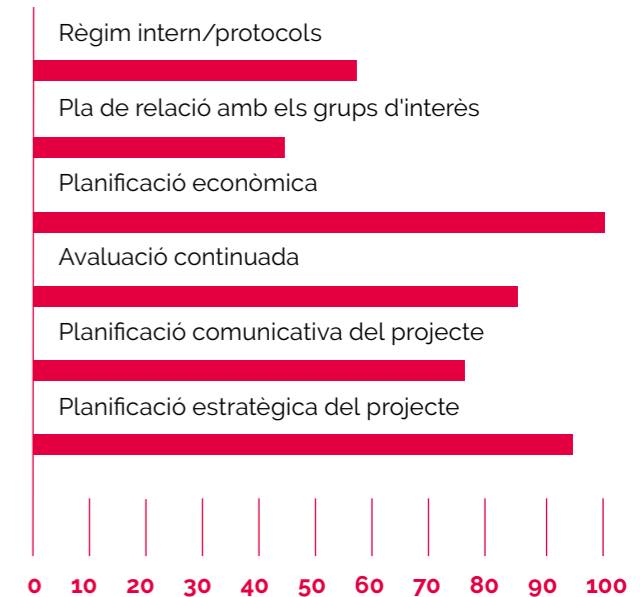
D'entrada, veiem com els projectes tenen diverses eines per assegurar la sostenibilitat col·lectiva (**gràfic 30**). Les dues eines principals tenen a veure amb la conciliació i les condicions laborals. La gran majoria de projectes, un **94%, tenen en compte la conciliació horària a l'hora de planificar activitats i reunions i un 88%, a més, tenen espais on poder establir les condicions laborals**.

Gràfic 30
Mecanismes de sostenibilitat col·lectiva aplicats, 2023

Quant a planificació i altres estratègies per garantir la sostenibilitat dels projectes en el temps (**gràfic 31**), veiem que hi ha molta cultura de revisió i planificació, on **destaca la planificació econòmica (100%), la planificació estratègica (94%), l'avaluació continuada (88%) i la planificació comunicativa (81%)**.

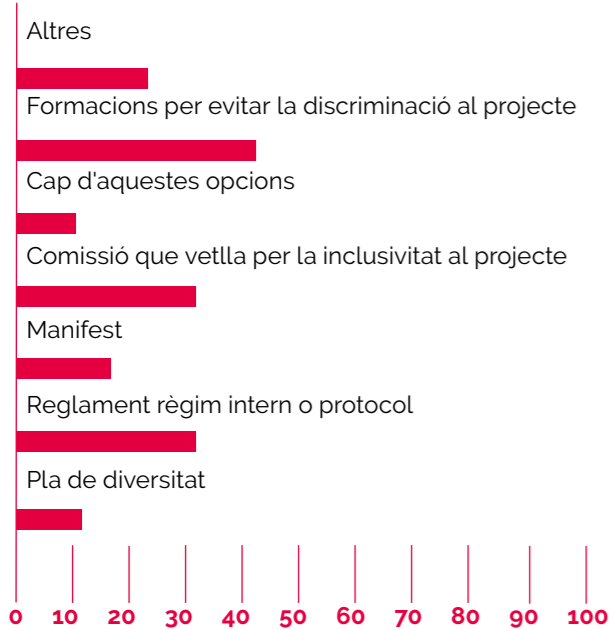
Gràfic 31
Mecanismes de sostenibilitat organitzacional, 2023

Diversitat

Quan analitzem els procediments de gestió i promoció de la diversitat, veiem que els projectes tenen bastanta feina a fer, ja que la pràctica més estesa (**formacions per evitar la discriminació dins del projecte**), només la fan el **44% dels projectes**.

Gràfic 32
Procediments de gestió de la diversitat, 2023

Pel que fa a la diversitat funcional, a continuació s'exposen els mecanismes que els projectes empren per a garantir que són accessibles.

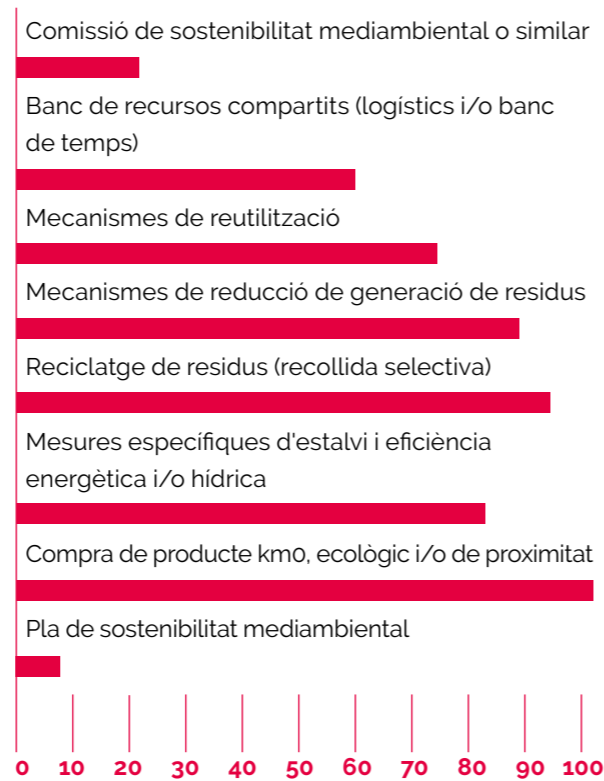
MECANISMES PER ASSEGURAR L'ACCESSIBILITAT A PERSONES AMB DIVERSITAT

- Accés sense barreres arquitectòniques
- Adaptació curricular i suport personalitzat
- Incorporació de llengua de signes en les activitats
- Planificació d'activitats inclusiva
- Incorporació de bucle magnètic
- Constitució de comissió antiestigma

Sostenibilitat ambiental

Des del punt de vista ambiental, hi ha diverses pràctiques bastant generalitzades, com **la compra de producte km 0, ecològic o de proximitat (100% dels projectes), reciclatge (94%) i reducció de residus (88%)**. En canvi, no és gaire freqüent tenir un espai o un pla que els doti d'una mirada integral per adoptar una estratègia de compromís ambiental.

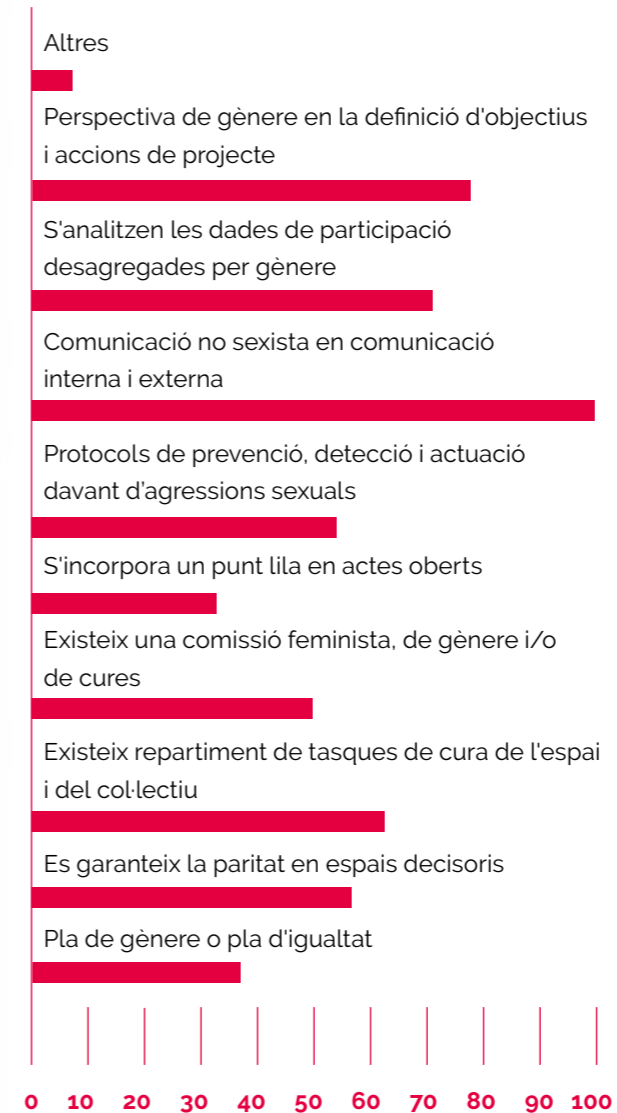
Gràfic 33
Estratègies i pràctiques de reducció de l'impacte ambiental, 2023

Perspectiva de gènere

I, per acabar, és important analitzar les mesures específiques que adopten els projectes per promoure la igualtat, incorporar la perspectiva de gènere i eliminar dinàmiques masculistes. **La comunicació no sexista és la pràctica més generalitzada, un 100% del projectes la practiquen**.

Gràfic 34
Aplicació de mesures d'igualtat de gènere, 2023

Millores i reptes

La sostenibilitat de les persones, dels processos i de l'entorn se situa en el centre de tots els projectes. Aquesta, no obstant això, no és una meta senzilla d'aconseguir. A continuació, es detallen les millores implementades en aquest àmbit, així com els reptes que els projectes es marquen per continuar construint espais segurs en clau de sostenibilitat. Pel que fa a les millores implementades, en destaquen les següents:

Il·lustració 18
Millors implementades respecte a les cures de les persones i l'entorn

Foment de la sostenibilitat ambiental +

- Millors en l'estalvi energètic, ús eficient de l'aigua i el proveïment de productes de proximitat
- Nou espai de cantina amb producte de proximitat, vegà i agroecològic
- Cura dels espais verds urbans i materials
- Reducció de residus i aposta per productes sostenibles i de proximitat de l'ESS
- Reducció envasos de plàstic en els productes de neteja i higiene personal

Creació i revisió de protocols contra les violències +

- Elaboració i implementació d'un protocol intern per abordar situacions de violència, violència de gènere i LGTBI-fòbiques
- Creació de comissió d'igualtat per a impulsar accions i polítiques igualitàries en l'entitat
- Creació de grup de treball per a elaborar protocol contra les violències
- Revisió i actualització del protocol contra agressions masclistes i LGTBI-fòbica

Foment de les cures +

- Consolidació de l'espai de cures per a menors de 3 anys durant les formacions
- Establiment d'espais i moments de cura per a les persones treballadores col·laboradores
- Sessions formatives de gestió emocional i cohesió d'equip
- Espais de trobada específics per a la comunicació de l'equip

Millora de les condicions laborals +

- S'ha millorat la remuneració de tot el personal laboral

Il·lustració 19
Reptes de futur en relació amb les cures de les persones i l'entorn

Millora de les condicions laborals +

- Continuar treballant per millorar les condicions laborals de les persones treballadores i participants en el projecte
- Continuar cuidant els espais interns de treball i gestió del projecte
- Millorar les condicions laborals, fer seguiment de l'equip tècnic i alliberar aquelles persones que estiguin sobrecarregades

Promoció i cura de la diversitat +

- Millorar la gestió i promoció de la diversitat al projecte, així com la seva accessibilitat
- Millorar la convivència de les persones treballadores i usuàries atesa la diversitat de sexe, gènere, raça...

Reducció de l'impacte ambiental +

- Realitzar activitats d'impacte 0, millorar l'estalvi energètic, reduir encara més la generació de residus
- Continuar reduint els envasos
- Mantenir i enfortir el compromís de proveir-se de productes de proximitat i sostenibles
- Elaborar un directori de consum responsable

Aprofundir en les cures +

- Generar espais de cohesió de grup
- Creació de la comissió de gènere i cures, finalització de protocol i impartició de formacions a la comunitat
- Proposar activitats lúdiques per enfortir els vincles entre el personal
- Transversalitat les cures
- Aprofundir en les cures de l'equip professional i col·laboradors

El *Balanç Comunitari* esdevé una eina per a la reflexió comunitària

8 Conclusions

Els 18 projectes que han participat a la campanya del Balanç Comunitari 2023 segueixen demostrant-nos que es basen en comunitats actives i organitzades. Hi ha més de 234.000 persones al voltant d'aquests projectes, que s'organitzen sota models de governança democràtica i que tenen com a principal objectiu transformar i millorar la qualitat de vida de la comunitat de la que formen part. Per aconseguir-ho, aquests projectes tenen múltiples vies d'obertura a la ciutadania i a altres entitats i col·lectius, participen en els espais de participació institucional i fomenten espais propis de participació per aconseguir que siguin projectes dissenyats des de la comunitat i per a la comunitat.

Les dades extretes en aquesta campanya ens serveixen per mostrar com aquests projectes s'han consolidat a base de noves formes d'organització i presa de decisions respecte als béns públics i comuns, amb un model comunitari que genera un impacte i un retorn social molt superior per a les comunitats que la lògica d'una mera gestió o intervenció.

Destacats de cada eix:

- 1. Pel que fa a les dades generals,** destaquem que el recompte de les respostes dels projectes d'aquesta campanya representa una base social activa de 1.434 persones, en què les dones són majoria. Pel que fa a l'impacte social, els projectes arriben a més de 274.000 persones destinatàries i pràcticament 1.000 entitats en total.
- 2. La mitjana de treballadors i treballadores per projecte** és de 6, a jornada parcial. Una vegada més, la majoria són dones. Hi ha una minoria de persones migrades i només un 2% de perso-

nes amb diversitat funcional o intel·lectual. No hi ha cap persona no binària.

- 3. Pel que fa a la democràcia i la participació,** les pràctiques corresponen amb els valors de transparència. La presa de decisió dels projectes és molt participada mitjançant grups de treball, assemblees i coordinadores o juntes i comissions de programació. S'hi convoca tant socis i sòcies com persones usuàries. Això té com a resultat que la base social té una major capacitat de proposar activitats en contraposició amb els òrgans de direcció. D'aquesta manera, es reforça la idea d'horitzontalitat dels projectes: només un 34% de les propostes provenen de l'equip professional, cosa que reforça la idea d'autoorganització col·lectiva de les Economies Comunitàries. La distribució del gènere en els espais de presa de decisió és proporcional a la de la base social. El fet que la majoria de projectes tinguin càrrecs de responsabilitat de menys de quatre anys i, per tant, amb gran rotativitat, reflecteix que no calen mecanismes formals de rotació. Pel que fa al foment de la participació, la majoria d'entitats tenen mecanismes per fer-ho, tot i que no es formalitzen en plans. Totes han incorporat participants i una majoria pretén fomentar la diversitat de perfils. La democràcia i la participació són una de les principals preocupacions i motius de millora.
- 4. Pel que fa a l'arrelament al territori,** destaquem la forta implicació en xarxes i plataformes, tant amb entitats locals com amb equipaments i serveis públics. Aquest fet reforça la percep-

ció de bé comú i l'efecte de redistribució de la funció pública participada per la ciutadania organitzada. Els projectes també estan en contacte amb el teixit productiu i comercial, i amb la resta d'entitats del territori, fet que permet una forta capacitat d'escolta i una activitat molt situada i que dona resposta a les necessitats del veïnat, amb un alt grau d'obertura i accessibilitat.

5. Pel que fa a l'impacte i el retorn social, destaquem com es genera un efecte dominó del foment de dinàmiques comunitàries a través de l'existència de projectes de gestió comunitària, ja que 3 de cada 4 projectes han facilitat l'impuls de nous projectes comunitaris arran de la seva activitat. Tots els projectes acaben sent infraestructures del comú que acullen projectes d'Economies Comunitàries autònomes i xarxes de suport mutu. I les respostes ens indiquen que tots tenen sincronia amb entitats de l'ESS.

6. Pel que fa a la sostenibilitat de les persones, els processos i l'entorn, la majoria de projectes tenen mecanismes de sostenibilitat col·lectiva a través de la conciliació i les condicions laborals, i espais de cohesió. La sostenibilitat del projecte compta amb molta planificació econòmica i estratègica, i amb l'avaluació. En referència a la sostenibilitat de les persones, abordar el tema de la diversitat és una de les mancances destacades: només una minoria ha activat procediments al respecte. Al mateix temps, pel que fa a la perspectiva de gènere, la meitat desenvolupa mesures actives d'igualtat.

Pel que fa a la sostenibilitat ambiental, contrasta la manca de plans de sostenibilitat amb una pràctica estesa de reducció d'impacte. En resum, podem dir que la sostenibilitat sembla l'àmbit menys desenvolupat pel que fa a pràctiques dins dels projectes i compta amb un llarg llistat de reptes de futur.

És un repte immens, fins i tot per als projectes de gestió comunitària, trencar les lògiques productivistes que posen al centre les dinàmiques d'organitzar activitat i oferir servei, i equilibrar-les amb dinàmiques més reproductives o de procés. Aquest repte requereix dedicar recursos a la formació, a posar atenció a les dinàmiques d'organització dels projectes i dedicar temps i recursos a mirar-se i reflexionar com a projecte col·lectiu, reptes que des de l'intercanvi i l'enxarxament s'encaren millor.

7. Els reptes de futur de l'eina estan relacionats amb el fet d'engrescar l'univers de projectes petits, sense personal remunerat, que encara no hem aconseguit que s'animin a respondre el Balanç. Estan relacionats amb la necessitat d'esbrinar si és per falta de capacitat, per falta de necessitat d'autodiagnosi o per desconeixement de l'existència de l'eina. Cal buscar maneres de fer l'eina més motivadora, ja sigui fent una modalitat micro o valorant la possibilitat de resposta gradual o parcial un any i la resta l'any següent, fet que provocaria una agregació de dades bianual.

Els reptes relacionats amb l'extensió de l'ús a curt termini seran acompanyar la implementació de l'ús i el salt d'escala

en el volum d'agregació de dades quan els diferents itineraris sol·licitats entrin en funcionament actiu. Igualment, la implementació efectiva de la prescripció de l'eina per part del programa de Patrimoni Ciutadà de l'Ajuntament de Barcelona.

Altres reptes d'extensió són fer presentacions/formacions de l'eina a la Xarxa d'Ateneus dels Països Catalans, a membres de la sectorial de cooperatives d'habitatge de la XES i a la Xarxa de Cooperatives de Consum de Barcelona. I organitzar una campanya explícita de les Xarxes Locals de la XES als seus territoris, per reforçar el mapeig de les Economies Comunitàries del PamaPam, ja que cal ampliar l'univers que en fa ús cap a fora de la ciutat de Barcelona.

8. Pel que fa a comunicació, cal fer una campanya forta de cara a l'inici de 2024, amb càpsules informatives i acompanyada d'una *hackaton* per respondre el qüestionari de forma simultània i resoldre dubtes *in situ*.

xes